



GÖTEBORGS UNIVERSITET
LITTERATUR, IDÉHISTORIA OCH RELIGION

WE SHALL OVERCOME...

Historien om EKHO – Ekumeniska gruppen för kristna HBQTQ-personer

WE SHALL OVERCOME...

The history of EKHO – The Ecumenical Association
for Christian LGBTQ people

Erik Andersson

Termin: VT12

Kurs: RKT235 Teologi, examensarbete för
magisterexamen, 15 hp

Nivå: Magister

Handledare: Bertil Nilsson

Abstract:

EKHO - The Ecumenical Association for Christian LGBTQ people has existed in Sweden since the 1970's second half. The movement had its ups and downs throughout the years. In this essay, I will examine what happened when the movement was formed and how the first period developed. By examining EKHO Stockholm's magazine EKHO-bladet my task is to describe the story from when the first EKHO association was formed until the EKHO organizations of Sweden joined together and formed the National Association, Riks EKHO. My second issue is to look into which role EKHO has played for the development in LGBTQ-issues for the Church of Sweden by analyzing documents from within the church concerning these matters. We clearly see how EKHO throughout history have helped the Church of Sweden to move forward in talks and discussions on Christian LGBTQ-people's situation.

The first EKHO Association in Sweden was formed in 1978, when EKHO Stockholm was founded. Over the last decades five local organizations of EKHO, including Stockholm, was founded in Sweden. 1989, the unions merged to form the National Association Riks EKHO. During its history, unions have operated with different characteristics such as social activities but also information mission outward. EKHO suffered greatly in the 80's when HIV/AIDS hit Sweden. Ever since the association was formed it has affected the Church of Sweden in the direction of becoming more open on issues related to homosexuality and Gay Christians. EKHO representatives have been involved in almost all investigations that the Church of Sweden has made in the area since the 1980's and until the Church of Sweden in 2009 decided that marriage between two people of the same-sex could marry in the church. EKHO added an inside perspective that the heterosexual Christians was not able to give, which has been incredibly valuable for the development in the Church of Sweden.

Keywords:

Homosexuality, LGBTQ, LGBT, Church of Sweden, EKHO, Gay Christian,

Sammanfattning

EKHO – Ekumeniska grupperna för kristna hbtq-personer har funnits i Sverige sedan 70-talets andra hälft. En rörelse som haft sina med och motgångar genom historien. Jag kommer undersöka hur det gick till när rörelsen grundades och hur den första tiden utvecklades.

Genom att analysera EKHO Stockholms medlemstidning, EKHO-bladet, är min avsikt att teckna historien från det att den första lokalföreningen grundades tills att dessa föreningar tillsammans bildade riksorganisationen, Riksförbundet EKHO. Min andra frågeställning är att undersöka vilken roll EKHO spelat för Svenska kyrkans utveckling i hbtq-frågor genom att studera inomkyrkliga dokument. I allt detta har mitt perspektiv varit att berätta rörelsens egen historia med fokusering kring EKHO:s påverkan av och på Svenska kyrkan. Vi ser tydligt hur EKHO genom historien har hjälpt Svenska kyrkan att komma vidare i samtal och diskussioner rörande kristna hbtq-personers situation.

1978 bildades den första EKHO-föreningen i Sverige i och med att EKHO Stockholm grundades. Under de första tio åren bildades inte mindre än fem lokalföreningar, inklusive EKHO Stockholm. 1989 gick föreningarna samman och bildade Riks EKHO. Under historien har föreningarna bedrivit verksamhet av olika karaktär såsom gemenskapsaktiviteter men också informationsuppdrag utåt. EKHO drabbades hårt under 1980-talet då HIV/AIDS slog Sverige.

EKHO har allt sedan föreningen bildades påverkat Svenska kyrkan i riktning mot att bli mer öppen i frågor rörande homosexualitet och homosexuella kristna. EKHO-representanter har funnits med i alla utredningar som Svenska kyrkan gjort på området sedan 80-talet och fram tills att Svenska kyrkan 2009 beslutade att vigs två människor av samma kön till äktenskap i kyrkan. EKHO har tillfört ett inifrånperspektiv som den heterosexuella kristenheten inte själva kunnat ge vilket har varit otroligt värdefullt för utveckling inom Svenska kyrkan.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och avgränsning	7
1.2 Frågeställning	7
1.3 Material	8
1.4 Metod och struktur	11
1.5 Tidigare forskning	11
1.6 Bakgrundsteckning av de homosexuellas kamp	12
2. EKHO-föreningar	14
2.1 EKHO-föreningarnas uppkomst	14
2.1.1 EKHO Uppsala	14
2.1.2 EKHO Stockholm	15
2.1.3 EKHO Syd	17
2.1.4 EKHO Göteborg	18
2.1.5 EKHO Östergötland/Norrköping	18
2.1.6 Riks EKHO	18
2.2 Föreningarnas verksamhet	19
2.2.1 Föreningsstruktur	19
2.2.2 Stadgar	20
2.2.3 HIV/Aids-arbete	23
2.2.4 Inre verksamhet	24
2.2.5 Kaplangrupp	26
2.2.6 EKHO-bladet	27
2.2.7 Informationsverksamhet	27
2.2.8 Internationella kontakter / systerorganisationer	28
3. EKHO:s påverkan på Svenska kyrkan	30
3.1 De homosexuella i församlingen. Dags att ompröva?	30
3.2 De homosexuella och kyrkan	30
3.3 En fråga om kärlek	31
3.4 Kyrkan och homosexualiteten	32

3.5 Homosexuella i kyrkan	33
3.6 Kärlek, samlevnad och äktenskap	35
3.7 Vigsel och äktenskap	35
3.8 HBT-utbildning	36
4. EKHO:s påverkan på samhället	38
4.1 Homosexuella och samhället	38
5. Avslutning	40
5.1 Diskussion och slutsats	40
6. Litteraturförteckning	43
6.1 Tryckta källor	43
6.2 Dokument	44
6.3 Tidskrifter	45
6.4 Elektroniska källor	46

1. Inledning

EKHO-rörelsen i Sverige står inför ett paradigmskifte. EKHO har haft samfundet Svenska kyrkan som det största påverkansobjektet sedan 1970-talet och då Svenska kyrkan nu har tagit, vad som kan verka vara, det sista steget för att öppna upp för hbtq-personer genom att inkludera samkönade par i ordningen för vigsel så förändras förutsättningarna. Att idag vara HBTQ-person i Svenska kyrkan är i de allra flesta församlingar inget större problem. Dock visar Kyrkomötets beslut 2011 att Svenska kyrkan är i behov av utbildning i frågor rörande HBTQ-personer. Svenska kyrkan kommer under det närmaste året att genomföra ett massivt utbildningsprogram för förtroendevalda i Svenska kyrkan för att öka kunskapen om HBTQ-frågor. Det har hänt mycket inom Svenska kyrkan under de senaste 30 åren och tillåter vi oss att blicka tillbaka i historien ser vi hur EKHO har följt Svenska kyrkan under hela den långa utvecklingen. 1986 utkom en av EKHO:s två småskrifter, denna gång en översättning av Halvor Moxnes text, *Till Guds avbild*. I sin text skriver Moxnes bland annat att "Den nuvarande faran är att tro att den homosexuella kampen har förts till seger, och vara nöjd med det."¹ Utifrån detta skrev Eva Brunne några ord som visar något av den utveckling som skett av HBTQ-rörelsen inom Svenska kyrkan. Jag har valt att inte referera hennes text utan istället låta hennes egna ord stå för sig själv. De säger mycket om att vara homosexuell i 80-talets Sverige.

Alldeles för länge har vi fogat oss i den slagsida som det blir när den heterosexuella majoriteten bestämmer våra villkor. Tacksamt har vi tagit emot den ökande tolerans och lika tacksamt har vi tagit några steg framåt. Vårt självmedvetande och vår styrka har en kort historia, och den nöjer sig inte längre med tolerans. Den går sin egen väg och den "kräver". Åtminstone ser det så ut för majoriteten. I våra ögon är kraven väldigt måttfulla. De handlar ju inte om något mer än att vi skall betraktas som människor med förmågan att älska. Och i ett större perspektiv är det kravet inte orimligt.

Mycket har hänt under de senaste åren och vi har nått en punkt där vi inte kan eller vill vänta på att majoriteten funderar över hur vi skall forma våra liv. Vi har själva förmågan att göra det. Några har börjat och andra följer efter. Styrkan smittar av sig som ringar på vattnet.

I detta nya självmedvetande har vi mycket att tillföra vår omvärld.

Halvor Moxnes talar om oss homosexuella som en "betydelsefull minoritet", med tankar och resurser till det som världen behöver se mycket mer av.

¹ Moxnes, Halvor, *Till Guds avbild*, s. 9.

Vi kan återupprätta vänskapen.
Vi kan visa på nya livsmönster.
Vi kan förflytta berg av traditioner.

Om vi ser oss själva som Guds avbilder - varken mer eller mindre!²

Brunnes text innehåller något av anledningen till varför EKHO-rörelse lyckats åstadkomma så mycket som den gjort i frågan om homosexuellas rättigheter och välbefinnande i Svenska kyrkan. Det framgår att självbilden för homosexuella förändras mot att inte anse att de har tillräckliga rättigheter. Detta genom att återta makten över sina egna liv och att inse att homosexuella som minoritet kan spela en viktig roll för utvecklingen mot ett öppnare samhälle. Brunne lämnar vidare en viktig fråga till EKHO-rörelsen, i tider av att vänskapen på många håll har återupprättats, nya livsmönster har påvisats och det har bevisats att det går att förflytta berg av traditioner, nämligen vilken uppgift som rörelsen har i allt detta? När en rörelse kommer till insikt om att det som den så länge har kämpat för är genomfört är det, oavsett vad den kommer göra av framtiden, dags att göra bokslut för det som varit. Därför har mitt val hamnat på EKHO-rörelsen och hur det egentligen gick till när de första byggstenarna till det som skulle komma att bli EKHO lades. En människa formas genom sin historia och så tror jag också händer med en organisation eller en förening. Många äldre inom EKHO-rörelsen hänvisar ofta till hur det var när de "kom ut", hur svår det har varit och vilken ångest HIV/AIDS katastrofen innebar för gay-världen. Det är av stor vikt att den förs vidare till yngre generationer då det är lättare att förstå nutiden om vi är medveta om historien. Just därför har jag för avsikt att försöka nedteckna historien bakom EKHO.

² Brunne, Eva, *Till Guds avbild*, s. 7.

1.1 Syfte och avgränsningar

I min uppsats har jag för avsikt att teckna historien om EKHO – Ekumeniska gruppen för kristna HBTQ-personer. Jag vill nedteckna hur det gick till när EKHO bildades och vad det var som fick organisationen att utvecklas under de första decennierna. Jag har valt att redogöra för rörelsens uppkomst genom att beskriva bildandet av EKHO. Vid rörelsens start kommer uppsatsen att belysa uppkomsten i hela Sverige, dock ska sägas att då uppsatsens huvudkälla är EKHO Stockholms medlemstidning kommer belysningen fokusera kring Stockholm och Uppsala då det i materialet finns mest information om dessa städer. Jag har i historieframställningen för avsikt att i tid fokusera på tiden då EKHO bildades till och med att EKHO fick en riksorganisation. Efter detta kommer jag göra nedslag vid händelser i Svenska kyrkan som avhandlat frågor rörande HBTQ-frågor med fokus på samspelet med och utvecklingen i Svenska kyrkan.

1.2 Frågeställning

- Hur gick det till när EKHO-rörelsen bildades?

- Vilka strömningar gjorde det möjligt att bilda EKHO?
- Varför bildades EKHO-rörelsen?
- Hur såg föreningens verksamhet ut?

- Vilken roll har EKHO spelat för Svenska kyrkans utveckling i hbtq-frågor?

Genom att bryta ner den första huvudfrågan i tre mindre frågeställningar vill jag försöka sätta fingret på huvudpunkterna i EKHO:s historia. Med strömningar avser jag framför allt kyrkliga händelser som gjorde det möjligt för kristna homosexuella att leva öppet men också händelser i samhället som öppnar upp för homosexuella.

På frågan varför EKHO-rörelsen bildades vill jag undersöka vilka syften som fanns till att bilda en förening kring dessa frågor. Genom att titta på hur verksamheten såg ut får vi en djupare förståelse för vilket fokus EKHO hade.

Min andra huvudfråga har som grund att ta reda på vilken roll som EKHO har spelat i Svenska kyrkans process för en mer öppen och liberal kyrka med avseende på hbtq-frågor.

1.3 Material

I min uppsats har jag använt mig av det material som jag nedan kommer att presentera. Som ett förtydligande vill jag säga att material är från en längre period än EKHO:s uppkomst. Anledningen till detta är att det är av vikt att studera tidigare material för att kunna besvara frågeställningen till varför EKHO bildades och vad det var som gjorde bildandet möjligt.

EKHO-bladet

EKHO-bladet var från början en skrift som EKHO Stockholm publicerade för att få ut information om EKHO och hur det var att vara kristen och homosexuell. Den kom efter ett par år att bli EKHO Stockholms medlemstidning men innehåller också information från övriga EKHO-föreningar. EKHO-bladet har getts ut i 33 nummer under åren 1980 till 1991, vilket innebär att den kommit ut med igenomsnitt tre nummer per år. Tidningen speglar den kristna homo-världen från ett ”inifrånperspektiv”, vilket betyder att det är kristna homosexuella själva som i skrift ger sin syn på frågor rörande kristen tro och sexualitet. Informationen som den ger oss är skriven direkt i anslutning till att händelsen inträffat men i materialet finns också delar som presenterar tidigare delar av EKHO:s historia, där alltså återgivningen av händelsen och själva händelsen inte är i direkt anslutning till varandra. Som vi vet blir tillförlitligheten mindre ju mer tid som gått mellan händelsen och det att den återges. Dock kan sägas att vad gäller EKHO-bladet är tillförlitligheten fortfarande mycket god då det dels inte gått mer än 4 år sedan händelserna och dels att det är människor som själva upplevt händelserna som återberättar dem. Vad gäller innehållet i övrigt så består det av kalendarium, program, reflektioner, predikningar, fakta texter, humorstrippar och information från övriga EKHO-föreningar i Sverige. Materialet innehåller signerat material i form av artiklar. Dessa återges med författarens namn som källa. EKHO-bladet innehåller också osignerat material som jag valt att referera till med endast sidnummer. För att du som läsare ska få kunskap på materialets art har jag här valt att visa två utdrag från EKHO-bladet, se nedan.³

³EKHO Stockholm, *EKHO-bladet* nr 2, s. 12-13.



EKHO:s småskrifter

EKHO:s småskrifter är två skrifter som utkom under åren 1985-1986. Den första i ordningen gick under namnet *Homosexualitet och Bibeln* och var en samling texter som försökte bringa klarhet i homosexualiteten kopplat till bibeltolkning, bibelsyn osv. Den är skriven av Per Yngve Näs, Olle Hagenberg och Johannes Gottfridsson. Den andra skriften heter *Till Guds avbild* och är en svensk översättning av en norsk text skriven av teologen Halvor Moxnes.

De homosexuella och kyrkan

De homosexuella och kyrkan är en utredning som blev klar 1974, men som är gjord på uppdrag av Biskopsmötet 1972. För att genomföra denna utredning utsågs en grupp sakkunniga för att utreda relationen mellan homosexuella och kyrkan. Denna bok är unik eftersom den är publicerad innan homosexualitet togs bort som en sjukdom i Sverige 1979. I gruppen som genomförde utredningen ingick docent Holsten Fagerberg, psykolog Bengt Haglund och överläkare Herman Hedqvist. I boken medverkar också Barbro Gustafsson såsom representant för den kristna gruppen inom RFSL. Denna bredd av kompetens ger ett resultat som speglar homosexuella och deras situation på många plan i allt från medicinska

redogörelser till teologiska tolkningar. Boken ger ett samhällsligt och kyrkligt perspektiv på homosexualiteten och de homosexuella.

En fråga om kärlek: Homosexuella i Kyrkan

En fråga om kärlek är en utredning som utkom 1988 och ger, för första gången, bilden av hur de homosexuella upplever sin situation i Svenska kyrkan. Detta gör den till en nytänkande bok med ett inifrånperspektiv. Den ger en samlad bild vilket kan bero på att den har skrivits av en samtalsgrupp som till stor del består av EKHO-representanter och inte experter som representerar alla riktningar i Svenska kyrkan.

Kyrkan och homosexualiteten: Rapport från en arbetsgrupp

Kyrkan och homosexualiteten är en rapport som utkom 1994 och ger en tydlig bild av den splittring som rådde inom Svenska kyrkan vad gäller frågor rörande homosexualitet och homosexuella. I rapporten finns hela spektret av syner på homosexualitet representerat, allt ifrån de som anser att homosexualitet är en synd till de som förespråkar att homosexuella ska ha rätt att vigas till äktenskap. Denna splittring ger oss en bild av hur ”verkligheten såg ut” i mitten av 90-talet.

Homosexuella i kyrkan: Ett Svenska kyrkans samtalsdokument

2002 kom *Homosexuella i kyrkan* som har sin grund i den nöd som homosexuella i Svenska kyrkan uttryckt via EKHO. Den är ett försök att ta ett nytt grepp om situation då Svenska kyrkan insett att det inte längre går att förneka de homosexuellas existens i kyrkan. Inte heller att dessa människor mår väldigt dåligt och är i behov av kyrkans hjälp och upprättelse. Titeln säger också något om detta då det är första gången som det talas om homosexuella ”i” kyrkan och inte homosexualitet ”och” kyrkan.

Kärlek, samlevnad och äktenskap

Denna bok är skriven utifrån den hearing som hölls 6-9 september 2004. Teologiska kommittén hade fått i uppdrag av Kyrkomötet att i sitt arbete med skriften *Homosexuella i kyrkan* även behandla frågor rörande äktenskap och samlevnad. Hearingen är i boken dokumenterad i sin helhet och består i att forskare och expertis inom områden som har att göra med homosexualitet, äktenskap och samlevnad fick möta representanter för samfund, föreningar och organisationer. Ett samtal fördes mellan dessa olika aktörer och dessa samtal resulterade i boken *Kärlek, samlevnad och äktenskap*.

Protokoll och dokument

Jag har också studerat dokument från både EKHO och Svenska kyrkan. Dokumenten har bestått av stadgar från EKHO-föreningarna, protokoll från Kyrkomötet, remissvar från EKHO till Svenska kyrkan och pressmeddelanden från EKHO.

1.4 Metod och struktur

För att kunna bringa klarhet i hur situationen varit under EKHO:s första decennier har jag valt att använda mig av litteraturstudier och dokumentgranskning. Som huvudmaterial kommer jag studera EKHO-föreningarnas medlemstidning, EKHO-bladet. Denna skrift ger information från ett ”inifrånperspektiv” i det att det är EKHO-representanter som skrivit texterna vilket är viktigt för att ge organisationens historia rättvisa. För att källkritiskt granska EKHO-materialet kommer jag också att ta del av svenskkyrkligt material i form av utredningar och beslut för att fördjupa bilden av EKHO:s förhållande till Svenska kyrkan. I analysen av mitt material kommer resultatet att presenteras utifrån en tematisk uppdelning med presentation av materialet utifrån en kronologisk ordning. Till att börja med kommer jag göra en kronologisk genomgång av EKHO-föreningarnas uppkomst och därefter beskriva EKHO:s verksamhet ur ett tematiskt perspektiv. Efter detta kommer jag beskriva EKHO:s deltagande i Svenska kyrkans steg mot en mer liberal syn på homosexualitet för att kunna besvara vilken roll som EKHO haft för den svenskkyrkliga utvecklingen i frågor rörande homosexualitet och kristen tro.

1.5 Tidigare forskning

Det har tidigare inte forskats inom akademien kring historien och utvecklingen av EKHO. Dock ska sägas att det vid flera tillfällen har tecknats korta resuméer av mycket selektiv karaktär kring historien om EKHO. Ofta är dessa inte historiskt inriktade utan mer av beskrivande karaktär för hur rörelsen ser ut just vid det aktuella tillfället. Som exempel kan nämnas *En fråga om kärlek – Homosexuella i kyrkan* där Anna Mohr ger en kortfattad resumé av EKHO:s historia.⁴ Även Daniel Enstedt ger i sin avhandling *Detta är min kropp – Kristen tro, sexualitet och samlevnad* en introduktion till EKHO-rörelsen.⁵

I övrigt finns ett fåtal tryckta källor som rör sig inom forskningsfältet, här kan återigen nämnas Enstedts doktorsavhandling som behandlar frågan om hur teman som sexualitet,

⁴ Nilsson, Gert (red), *En fråga om kärlek*, s. 129-133.

⁵ Enstedt, Daniel, *Detta är min kropp*, s. 127-131.

kristen tro och samliv kommer till uttryck i det intervjumaterial Enstedt gjort med dels präster som skrivit under den så kallade "Kalinlistan" och dels människor inom EKHO.

Inom fältet har vi också Jesper Svartviks bok *Bibeltolknings bakgator - Synen på judar, slavar och homosexuella i historia och nutid* där Svenska kyrkans utveckling vad gäller homosexualitet går igenom grundligt, både historiskt och exegetiskt.⁶

Här kan också nämnas EKHO:s egen bok *När tystnaden blir människa* skriven av Börje Blomster och Gunnar Svensson.⁷ Boken undersöker inställningen kring homosexualitet i Göteborgs församlingar.

1.6 Bakgrundsteckning av de homosexuellas kamp

1944 avkriminaliserades homosexualitet i Sverige.⁸ Efter andra världskriget var föreningarna för homosexuella näst intill utplånade, dock hade "Der Kreis" överlevt nazityskland. 1948 bildades i Danmark en förening för homosexuella, med den tyska föreningen som förebild, under namnet "Forbundet af 1948". Många svenskar och normmän anslöt sig till denna förening. I Sverige hade Eric Thorsell redan på 1930-talet undersökt möjligheterna att bilda en svensk organisation utan framgång.⁹ Efter kontakt med den danska föreningen bildade Eric Thorsell och Allan Hellman i oktober 1950 en svensk avdelning under namnet "Stockholmsavdelningen inom Svenska sektionen av Förbundet af 1948". Denna verksamhet var inriktad på social verksamhet i huvudsak.¹⁰ 1951 blev denna lokalavdelning RFSL, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande.¹¹ Allan Hellman bildade också en göteborgsk avdelning under namnet "Friends Club" men denna lades ner redan 1955 då de antihomosexuella strömningarna i Göteborg var för stora. Dock återuppstod den med Hellman som ordförande 1967. Dessa två föreningar drog nästan enbart homosexuella män som sina medlemmar men 1955 bildades i Stockholm en kvinnoförening under namnet "Diana".¹² På 1970-talet intensifierades de homosexuellas kamp och Sverige fick sina första Pride-demonstrationer, i Örebro 1971 och även senare samma år i Stockholm.¹³

⁶ Svartvik, Jesper, *Bibeltolknings bakgator*.

⁷ Blomster, Börje & Svensson, Gunnar, *När tystnaden blir människa*.

⁸ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.se/lang/homosexualitet>, Avläst: 2012-06-15

⁹ Söderström, Göran, *Bildandet av RFSL*, s. 630-632.

¹⁰ Söderström, Göran, *Bildandet av RFSL*, s. 637.

¹¹ Söderström, Göran, *Bildandet av RFSL*, s. 647.

¹² Söderström, Göran, *Föreningsliv*, s. 656.

¹³ Söderström, Göran, *Föreningsliv*, s. 666.

I USA kom kampen att nå sitt klimax då polisen den 28 juni 1977 gjorde razzia mot baren Stonewall på Manhattan i New York. Många hbtq-personer hade samlats då det samma dag hade varit begravning för gayikonen Judy Garland. Istället för att skingra sig valde gäster på Stonewall, som bestod av unga lesbiska, bögar, transor och andra icke heterosexuella, att göra motstånd och slå tillbaka. Under tre dagar pågick intensiva gatukravaller mellan polis och hbtq-kämparna. Denna händelse, som kom att kallas Stonewall-revolten, blev startskottet för hbtq-demonstrationer runt om i världen.¹⁴ I Sverige radikaliserades RFSL under 1970-talet och kampen gick vidare. I slutet av 1970-talet, 1979, ockuperade homosexuella Socialstyrelsens entré av missnöje mot att homosexualitet fortfarande var sjukdomsklassat. Samma år avskrevs homosexualitet från Socialstyrelsen lista över sjukdomar i Sverige.¹⁵

¹⁴ Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, s. 17.

¹⁵ Söderström, Göran, *Föreningsliv*, s. 674.

2. EKHO-föreningar

2.1 EKHO-föreningarnas uppkomst

2.1.1 EKHO Uppsala

Att utröna när EKHO-rörelsen i Sverige startade borde vara en enkel uppgift, men vid närmare efterforskning beror detta på hur väl etablerad den första föreningen skulle vara för att vi skulle kunna säga att den första EKHO-föreningen var född. 1970 startade en grupp i Uppsala, som kom att kalla sig Uppsala förening för homosexuella (UFH), som en del av RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter. Inom UFH fanns ett antal kristna homosexuella med behovet att samtala kring frågor rörande homosexualitet och kristen tro. På initiativ av Barbro Gustavsson bildades inom UFH en grupp för kristna hösten 1977 under namnet UFH:s kristna grupp.¹⁶ Här ser vi att den kristna gruppen av de homosexuella hade behov att få umgås med människor som också var kristna och homosexuella. Att vara homosexuell och samtidigt kristen innebar att man tillhörde en minoritetsgrupp i en annan minoritetsgrupp, kristen i gay-världen. Gruppen var inte en EKHO-förening vid dess start. Gruppens medlemmar sinade och mot slutet av 1970-talet, närmare bestämt 1979, splittrades gruppen på grund av att den var svår att hålla samman och att motivationen sjönk hos initiativtagarna.¹⁷ I september 1980 valde den del av Uppsalagruppen som kvarstod att, med EKHO Stockholm som förebild, bilda EKHO Uppsala med egen styrelse. EKHO Uppsala var alltså inte en del av RFSL längre och i och med det en fristående föreningen för kristna homosexuella. EKHO Uppsala hade 1983 ett medlemsantal på 30 personer.¹⁸ Mot slutet av samma år hade medlemsantalet ökat ytterligare till 33 medlemmar. Gruppen hade en majoritet av män men kvinnoantalet ökade, vilket EKHO Uppsala såg som mycket positivt då många av föreningarnas medlemmar var män och det var svårt att rekrytera kvinnor till föreningen.¹⁹ 1987 hade EKHO Uppsalas verksamhet minskat och den var inte längre en livaktig förening. Dock hade Uppsala föreningen verksamhet i form av föreläsningar för sina medlemmar och andra intresserade.²⁰ Ordförande för EKHO Uppsala var vid den här tiden Christina Öqvist. Hon tog själv ett nytt grepp om ordförandeposten i EKHO Uppsala och föreslog 1988 för övriga EKHO föreningar att följa hennes exempel. Det

¹⁶ Widell, Per-Olov, *EKHO-bladet nr 3*, s. 9.

¹⁷ Widell, Per-Olov, *EKHO-bladet nr 2*, s. 6-9.

¹⁸ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 9*, s. 18.

¹⁹ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 12*, s. 7.

²⁰ Öqvist, Christina, *EKHO-bladet nr 23*, s. 25.

speciella var att hon var föreningens ordförande men inte en del i föreningens arbetsutskott där den fortlöpande verksamheten sköttes. Föreningens utåtriktade verksamhet var inriktad på att hålla informationspass på Svenska kyrkans pastoralinstitut där nya präster utbildades, en verksamhet som gav en stor möjlighet att berätta om hur homosexuella kristnas verklighet såg ut för Svenska kyrkans framtida präster.²¹

2.1.2 EKHO Stockholm

I november 1976 uppkom de första planerna på att starta en grupp för kristna homosexuella i Stockholm. Denna grupp var i det skedet informell med en lös struktur och gick under namnet ”Kristna gruppen”. Gruppen träffades hemma hos Tage Pernetun för första gången 24 januari 1977. Vid denna första träff var deltagarantalet fyra personer och samtalen kretsade kring medlemsrekrytering och hur gruppen skulle organisera sig. Gruppen fortsatte att träffas hemma hos varandra och samtalen handlade om hur det var att leva som homosexuell och samtidigt kristen. Ett annat men närbesläktat ämne som ofta avhandlades var bibelsyn och bibeltolkning.²²

1978 valde människorna i gruppen att den skulle organiseras i föreningsstruktur under namnet EKHO med en styrelse på tre personer. Styrelsen bestod av Ulf Berntsson som ordförande, Erik Lucht som kassör och Tage Pernetun som sekreterare. Den nya föreningen fick löfte att använda Kristna Studentrörelsens lokaler på Svartmangatan 7 i Gamla stan, i Stockholm. I början av EKHO:s liv fanns en stor diskussion om vilken inriktning föreningen skulle ta. Skulle den vara en grupp för fördjupad gemenskap hos några få medlemmar eller skulle man vara öppen för nya medlemmar. Man valde att vara en öppen gemenskap också för nya medlemmar, ett beslut som innebar att nya människor kunde komma och gå i föreningens verksamhet.²³ Debatten orsakade splittring i den nybildade föreningen. Denna splittring ledde till att två av gruppens grundare, Erik Lucht och Ulf Berntsson, lämnade organisationen. Anledningen, skrev Lucht, var att gruppen inte hade någon kristen förankring då dess fokus låg på den sociala gemenskapen. Erik Lucht lämnade sorgset gruppen i början av 1979 efter att han upplevt att han blev illa bemött både inom och utanför föreningen. Lucht såg ändå tillbaks på tiden i EKHO med tacksamhet men vidhöll att gruppen fortfarande inte hade någon kristen förankring utan mer av en caféverksamhet.²⁴ Vi ska inte glömma att denna bild av

²¹ Öqvist, Christina, *EKHO-bladet nr 26*, s. 14-15.

²² Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 3.

²³ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 5.

²⁴ Lucht, Erik, *EKHO-bladet nr 20*, s. 6-7.

konflikten har berättats av aktörerna som lämnat föreningen. Dessa människor hade fått en viss distans till händelserna då den återberättades en tid efter att det inträffat.

1980 utökades föreningens styrelse från 3 ledamöter till 7. Föreningens ordförande blev den tidigare sekreteraren Tage Pernetun.²⁵ Tage Pernetun skrev i jubileumsnumret av EKHO-bladet att ”förändra omvärldens attityder mot oss har självfallet varit och är viktigt. Men vad som också är viktigt är att ge den enskilda människan stöd och upprättelse inför sig själv och omvärlden”.²⁶ Kanske skulle man kunna kalla det för en programförklaring för vilket fokus EKHO skulle ta in i framtiden. Pernetun gav också Lucht vatten på sin kvar i det att han betonade att EKHO skulle fokusera på den enskilda människan.

1982 bestod EKHO Stockholms styrelse av Anna Mohr (Ordförande), Jan-Eje Ferling (Vice Ordförande), Roland Lindqvist (Sekreterare), Yngve Tapper (Kassör), Per-Yngve Näs (Informationssekreterare), Alf Österström (Programsekreterare), Arlene Pierson (Suppleant) och Sven-Olof Svensson (Suppleant).²⁷ Här kan vi konstatera dominansen av män men att EKHO för första gången i historien hade fått en kvinna som ordförande, något som var viktigt eftersom situationen för homosexuella män och kvinnor kunde te sig mycket annorlunda, speciellt ur ett kristendoms perspektiv då bibeltexterna, som av vissa, anses handlar om homosexualitet i huvudsak talade om sexuella handlingar mellan två män.

1986, alltså 10 år efter att den löst sammansatta gruppen i Stockholm bildades, firade EKHO Stockholm sitt 10 års jubileum. EKHO-gruppen konstaterade att föreningen inte haft något uppseendeveckande att stoltsera med under de gångna 10 åren men att gruppens verksamhet betytt otroligt mycket på det personliga planet för många kristna homosexuella.²⁸ Fokus hade legat på gemenskapsaktiviteter vilket kunde ses som naturligt i början av en rörelses liv. Det var av största vikt att bygga en stark grund som föreningen kunde stå på.

Mot slutet av 1980-talet genomgick EKHO Stockholm en period som skulle kunna beskrivas som en av rörelsens största motgångar. I slutet av 1988 skrev styrelsen i EKHO Stockholm att föreningens existens höll på att upphöra. Engagemanget från dessa aktiva medlemmar hade avtagit och medlemsantalet minskat från cirka 200 medlemmar 1985 till att 1988 endast vara 130 stycken. I efterhand konstaterade Arthur Thiry att anledningen till nedgången i engagemang till viss del berodde på att EKHO-rörelsen slogs hårt av HIV och AIDS-

²⁵ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 4.

²⁶ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 5.

²⁷ EKHO Stockholm, *Årsmötesprotokoll för EKHO Stockholm 1982*.

²⁸ Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 20*, s. 2.

epidemin som drabbade Sverige. Många av de engagerade hade tyvärr fallit offer för sjukdomen.²⁹ Föreningen konstaterade dock att behovet av EKHO och dess verksamhet kvarstod. Styrelsen föreslog att föreningen skulle prioritera informationsverksamheten utåt och att vara en opinionsbildande kraft i kyrka och samhälle.³⁰ Ett grepp som kom att förändra inriktningen på verksamheten från tidigare. EKHO Stockholm stod utan ordförande och Eva Brunne blev vald som vice ordförande. Styrelsen valde på grund av vakansen att dela upp ordförandeskapet mellan styrelseledamöterna så att varje ledamot skötte ordförandeuppgifterna i omgångar om tre månader vardera.³¹ Föreningen hade också planer på att lämna lokalen på Bellmansgatan, som man haft tillgång till genom Stockholms stift. Istället för lokalen på Bellmansgatan fick EKHO Stockholm tillgång till RFSL:s lokaler på Sveavägen.

2.1.3 EKHO Syd

Även i Sveriges södra delar började det hända saker för homosexuella kristna. Efter att KRISS - Kristna studentrörelsen i Lund inbjöd till möte i Lund i november 1979 bildades samtalsgruppen *Kristen och homosexuell i Lund*. Denna grupp fungerade som en samtalsgrupp, helt fristående från EKHO under början av 80-talet men i mars 1983 valde gruppen att ställa sig fri från KRISS Lund och bildade EKHO Syd. Detta för att bli mer ekumeniska och för att få större kontakt med EKHO-grupperna i övriga Sverige. EKHO Syd hade från starten cirka 20 medlemmar. Gruppens karaktär förändrades inte nämnvärt från tidigare samtalsgruppsform.³² EKHO Syd hade 1984 cirka 25 medlemmar som var uppdelade ungefär lika på män och kvinnor, vilket var något unikt i EKHO-sammanhang då det ofta var en stor majoritet av män.³³ Den första tiden var styrelsefunktionerna något otydliga, men från och med 1986 blev Madeleine Tönnies ordförande. Tre år senare, nämligen 1989 avgick hon på egen begäran och ny ordförande blev teologistudenten Paul Ekström. I och med detta fick EKHO Syd en styrelse bestående av ledamöter mellan 25-30 år.³⁴ Anledningen till varför styrelsen bestod av så unga medlemmar kan bero på att föreningen var en avknoppning från KRISS Lund, vilket av förklarliga skäl bestod av unga studenter.

²⁹ Svenska kyrkans teologiska kommitté, *Kärlek, samlevnad och äktenskap*, s. 263.

³⁰ Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 26*, s. 10-11.

³¹ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 29*, s. 3-4.

³² Gansten, Björn & Tambour, Tage, *EKHO-bladet nr 9*, s. 21.

³³ Tambour, Tage, *EKHO-bladet nr 14*, s. 10.

³⁴ Carlsson, Gunnar, *EKHO-bladet nr 28*, s. 15.

2.1.4 EKHO Göteborg

I maj 1981 hölls en ”Minibefrielsevecka” i Göteborg. Ett demonstrationståg arrangerades med cirka 300 demonstranter, varav ett tiotal var kristna homosexuella.³⁵ I september samma år hölls ett möte i Göteborg för att undersöka möjligheten att starta en grupp för kristna homosexuella. En grupp människor hade under en tid samlats i Göteborg men inte under föreningsliknande former. Under våren 1981 träffades gruppen två gånger i månaden i Göteborgs-KRISS:s lokaler på Föreningsgatan 32 i Göteborg. Senare samma år bildades EKHO Göteborg med Börje Blomster som dess ordförande.³⁶ Informationen om EKHO Göteborgs utveckling var under den första tiden knapphändig i EKHO-bladet men enligt information som getts i EKHO-bladet bedrev föreningen traditionell EKHO-verksamhet i form av samtalsgrupper, gemenskapsaktiviteter osv. 1988 hade föreningen cirka 40 medlemmar och var fullt sysselsatt med arbetet tillsammans med Svenska kyrkan i Göteborg rörande HIV/AIDS och diskrimineringsfrågor. Speciell rörande Folke Wedin som förlorade sitt jobb på grund av sin sexualitet.³⁷

2.1.5 EKHO Östergötland/Norrköping

Under sommaren 1984 hade tankarna på en EKHO-förening i Östergötland börjat gro. Den 2 september samma år bildades EKHO Östergötland med sex medlemmar.³⁸ Denna förening kom under 1986 att byta namn till EKHO Norrköping.³⁹ EKHO Norrköping var under de två första decennierna i EKHO:s historia aldrig speciellt stora. Det fanns mycket lite information om föreningen i källmaterialet vilket gör att den inte beskrivs mer utförligt här.

2.1.6 Riks EKHO

Helgen 27-28 oktober 1984 samlades representanter från samtliga EKHO-föreningar i Lund för överläggningar. Detta var första gången som alla föreningar träffades på samma gång. Man skulle bland annat avhandla gemensamma stadgar och riksdagens utredning rörande homosexualitet.⁴⁰ På mötet fanns tolv representanter från EKHO Stockholm, EKHO Uppsala, EKHO Göteborg, EKHO Syd och EKHO Östergötland.⁴¹ Här kan vi se att EKHO-föreningarna i Sverige redan tidigt hade stort utbyta av varandra och kunde gå samman för att lämna gemensamma åsikter i olika spörsmål.

³⁵ Blomster, Börje, *EKHO-bladet nr 4*, s. 18.

³⁶ Blomster, Börje, *EKHO-bladet nr 4*, s. 10-12.

³⁷ Peters, Almut, *EKHO-bladet nr 24*, s. 5.

³⁸ Andersson, Nils-Erik, *EKHO-bladet nr 15*, s. 16.

³⁹ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 18*, s. 20.

⁴⁰ SOU 1984:63.

⁴¹ Ahlberg, Erik & Tambour, Tage, *EKHO-bladet nr 15*, s. 19.

22 oktober 1988 träffades ett tiotal delegater från EKHO-föreningarna i Sverige för att samtala om ett eventuellt bildande av Riks EKHO. Mötet gav Christina Öqvist från EKHO Uppsala och Anna Mohr från EKHO Stockholm i uppdrag att undersöka hur en sådan organisation skulle kunna se ut och vilka riktlinjer den skulle ha för sin verksamhet. Detta förslag skulle sedan ligga till grund för en debatt som skulle hållas på respektive EKHO-förenings årsmöte i början av nästa kalenderår. Riks EKHO skulle bestå av en ledamot från varje EKHO-förening med minst 10-15 medlemmar. EKHO-föreningarna skulle betala en avgift till riksorganisationen på 10 kronor per medlem. Vid 1989 års årsmöte för EKHO Syd beslutade årsmötet att ställa sig positiva till ett bildande av Riks EKHO. Dock ville EKHO Syd se att varje EKHO-förening skulle ha två representanter i Riks EKHO och att minimiantalet för att få vara medlem i Riks EKHO skulle vara fem medlemmar.⁴² Även EKHO Stockholm diskuterar vid sitt årsmöte 5 april 1989 hur medlemsantalet för medlemskap i Riks EKHO skulle se ut. Årsmötet beslutade att bifalla förslaget att bilda Riks EKHO och valde Anna Mohr och Yngve Tapper att företräda EKHO Stockholm vid framtida planeringsmöten.⁴³ Under våren 1989 hölls ännu ett planeringsmöte som denna gång var speciellt, delegaterna från EKHO-föreningarna hade fått i uppdrag av sina respektive lokalföreningar att med fullmakt bilda riksorganisationen Riks EKHO. Mötet diskuterade hur stort medlemsantalet skulle vara hos en EKHO-förening för att den skulle få ansluta sig till riksorganisationen. Mötet beslutade att den EKHO-förening som hade 10 betalade medlemmar skulle kunna bli medlem av Riks EKHO. Mötet utsåg Yngve Tapper från Stockholm med Anna Mohr som suppleant, Christina Öqvist från Uppsala, Almut Peters från Göteborg med Erik Edesten som suppleant, Paul Ekström från Syd och Len Johnsson från Norrköping att bilda Riks EKHO:s första interimsstyrelse. Stadgar skulle utarbetas till nästkommande års årsmöte.⁴⁴

2.2 Föreningens verksamhet

2.2.1 Föreningsstruktur

EKHO har, som jag tidigare beskrivit, drivits med föreningsstruktur sedan dess start. Innan föreningsstrukturen antogs av de första EKHO-föreningarna var grupperingarna löst sammansatta i gemenskapsgrupper. EKHO Stockholm, som får anses vara den första EKHO föreningen, beslutade vid sitt bildande att föreningens styrelse skulle bestå av tre ledamöter,

⁴² Carlsson, Gunnar, *EKHO-bladet nr 28*, s. 15.

⁴³ Svensson, Sven-Olov *EKHO-bladet nr 28*, s. 16.

⁴⁴ Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 28*, s. 17.

ordförande, sekreterare och kassör. Föreningens högsta beslutande organ har sedan bildandet varit årsmötet. Föreningarna hade under verksamhetsåret haft mycket god kontakt med sina medlemmar i de stormöten som hållits en gång i månaden.⁴⁵ Under dessa stormöten diskuterades viktiga frågor för föreningen. Föreningen var sedan start en medlemsförening med betalande medlemmar. EKHO:s huvudsakliga verksamhetsform var de smågrupper som funnits med sedan föreningens start.

När EKHO-föreningarna i Sverige samlades 1988 för att bilda Riks EKHO valde man formen av en förbundsstyrelse med representanter från de anslutna EKHO-föreningarna. Till Riksförbundet kunde den EKHO förening ansluta sig som uppfyllde förbundets krav på antal medlemmar. Riksförbundet utarbetade också en målparagraf som var gemensam för alla EKHO-föreningar i Sverige.

2.2.2 Stadgar

I början av 80-talet började EKHO-föreningarna i Sverige att etablera sig ordentligt. Medlemsantalet ökade konstant och föreningarna behövde fundera på vad som egentligen var målen för verksamheten. 1980 tillsattes en grupp bestående av Anna Mohr, Barbro Gustafsson, Per-Yngve Näs och Tage Pernetun som skulle ta fram ett förslag till stadgar för EKHO Stockholm.⁴⁶ EKHO Stockholms stadgar antogs vid årsmötet 1981-02-01 och reviderades vid ett extra årsmöte 1982-05-02.

Målsättning för EKHO Stockholm.

Ekumeniska gruppen för kristna homosexuella (EKHO) – Stockholm är en ideell, partipolitiskt neutral förening med uppgift att:

- erbjuda vänskap, stöd och gemenskap för homosexuella kvinnor och män
- vara ett forum för samtal och studier kring tro och homosexualitet
- verka för homosexuellas integrering i den kristna församlingen och i samhället i övrigt
- stödja medlemmarnas aktiva engagemang i deras egna församlingar
- vittna om kristen tro och erfarenhet bland homosexuella
- tillsammans med andra grupper för homosexuella bekämpa fördomar, diskriminering och förtryckande könsroller.⁴⁷

⁴⁵ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 2*, s. 19.

⁴⁶ EKHO Stockholm, *Årsmötesprotokoll för EKHO Stockholm 1982*.

⁴⁷ EKHO Stockholm, *Stadgar för EKHO Stockholm 1982-03-26*.

Vad vi kan se är att stadgarna avspeglade mycket av den verksamhet som EKHO bedrev under slutet av 70-talet och början av 80-talet. Fokus låg mycket på gemenskap genom samtal och vänskap. Det andra som utmärker sig var informationen om kristen tro och homosexualitet, både för medlemmar i form av stöd i den vardagliga församlingskontakten men också att påvisa förtryck såsom fördomar och diskriminering i kyrka och samhälle. I övrigt sticker formuleringen att ”vittna om kristen tro och erfarenhet bland homosexuella” ut en aning från den verksamhet föreningen bedrev. I mina studier av källmaterialet har jag inte hittat något som talar för att EKHO skulle ha bedrivit vittnesinriktad verksamhet som formuleringen tyder på. Det skulle möjligen varit att EKHO ville visa på att det är fullt möjligt att leva som öppet homosexuell och samtidigt vara kristen. I det informationsarbete som EKHO bedrev vid den här tiden fanns inslag av teologisk utläggning och betraktelse. Detta kommer till uttryck i EKHO-bladet genom att predikningar publicerades och att texter av berättande karaktär skrevs. Predikningarna var ofta hämtade från någon av föreningarnas gudstjänster och mässor med befrielse/frigörelsetema. Berättelserna var ofta hämtade ur en kristen homosexuell människas vardagliga liv.

1985 återkom EKHO:s stadgar i EKHO-bladet. Målformuleringarna var snarlika men med ett undantag, lydelsen att vittna om kristen tro bland homosexuella hade tonats ner en aning och handlade nu om att ”skapa dialog med andra homosexuella om den kristna trons möjligheter”.⁴⁸ Här tycker jag mig se att fokus flyttats från att ha varit inriktad på att vittna om kristen tro till att handla om att visa på möjligheten att vara kristen trots att man var homosexuell. En differens i det att den nu ger ”möjligheter” istället för att ”vittna om”.

EKHO:s stadgar förändrades vid ett flertal tillfällen under årens lopp. I huvudsak handlade förändringarna om att inkludera andra sexuella minoritetsgrupper i föreningens verksamhet. Den senaste stora ändringen som föreningen gjort var att 2010 inkludera även queer-personer i föreningens stadgar. Här gjordes också en del förändringar i målformuleringarna. Stadgarna har under åren utvidgats till att inte endast innehålla korta målformuleringar.

RiksEKHO:s stadgar antagna av 2010 års årsmöte

§ 01. Målsättning

Riksförbundet Ekumeniska grupperna för kristna hbtq-personer (homo, bi, trans och queer), EKHO är en riksorganisation för självständiga lokalföreningar inom EKHO med medlemmar från olika kristna grupperingar. Vår grund är den kristna tron. Vi är till både för dem som är förankrade

⁴⁸ EKHO Stockholm, *Stadgar för EKHO Stockholms 1985*.

i en församling och dem som inte är det. Förbundet är ideellt och partipolitiskt obundet och har följande målparagrafer:

EKHO VERKAR FÖR

- en levande och befriande gemenskap för hbtq-personer, en miljö som ger omsorg och trygghet.
- frigörelse och rättvisa för hbtq-personer i kristna kyrkor och samfund.
- att aktivt föra ut, och i samverkan med andra, göra kunskap om homo, bi, trans och queer tillgänglig.
- samtal och studier kring hbtq-frågor och kristen tro.
- att stödja medlemmarnas aktiva arbete i den egna församlingen.
- att vara en brobyggare mellan hbtq-personers frigörelse och kristen tro för både organisationer och enskilda.

EKHO VILL ATT VAR OCH EN SKA

- få känna styrkan i att vara en hel människa, skapad till Guds avbild.
- acceptera, respektera och glädja sig åt sin sexualitet och uppleva att den är en gåva från Gud, som återspeglar Guds kärlek.
- vara förvissad om att homo-, bi-, trans- och queeridentiteten är en viktig resurs för personlig utveckling, närhet till andra människor och för kristen tro.

EKHO VILL AKTIVT I KYRKAN ARBETA FÖR ATT

- avslöja förtryck av hbtq-personer och visa på de konsekvenser detta förtryck får för den enskilde.
- i mötet med andlighet och tro framhålla förmågan att älska någon av samma kön som en grundläggande resurs.
- möta okunnighet och rädsla inför hbtq-frågor med synliggörande av hbtq-personer.⁴⁹

I inkluderingen av queer-personer förändrades fokuseringen i EKHO:s verksamhet. Denna ändring gjorde att fokuseringen på sexualitet minskade och att fokus istället hamnade på människan bakom beteckningarna. Formuleringen ”förmågan att älska någon av samma kön som en grundläggande resurs” visade på att förbundet ville förskjuta centreringen i debatten från kön och sexualitet till att tala om kärleken. Genom att tala om hbtq där queer är en del förskjuts fokuseringen och blir mer normkritiskt i det att queer vill vara en beteckning som inte kategoriserar människor i vilken sexualitet de har. Såsom tidigare när förbundet talade om endast HBT fanns inte möjligheten att definiera sig själv utanför de bestämda kategorierna homosexuell, bisexuell och transsexuell/transperson.

⁴⁹ Riks EKHO, *Stadgar för Riks EKHO 2010*.

2.2.3 HIV/AIDS-arbete

1986 tillsatte EKHO Stockholm en AIDS-grupp inom EKHO. Gruppen skulle fungera som stöd för HIV (HTLV 3) och AIDS-sjuka. Gruppen leddes av Olle Hagenberg, präst i Svenska kyrkan och en av EKHO:s kaplaner.⁵⁰

HIV-viruset och AIDS drabbade Sveriges homosexuella hårt under 1980-talet, EKHO:s medlemmar var inget undantag. Föreningen hade många medlemmar som dog på grund av sjukdomen. 1987 hade 57 människor dött till följd av sjukdomen. Av dessa var majoriteten homosexuella eller bisexuella.⁵¹ HIV och AIDS satte skräck bland de homosexuella i Sverige, så också inom EKHO. EKHO Stockholms ordförande vittnade 1987 om nära vänners ångest över provsvaren och beskedet att de kunde vara HIV-positiva. 1986 erhöll EKHO-föreningarna i Sverige statligt stöd från Socialdepartementets AIDS-delegation för att bedriva jourtelefonverksamhet med ideella människor som medmänniskor. Bakom juren fanns också en bakjour bestående av präst, läkare, psykolog och socionom.⁵² EKHO stötte på motstånd i sin verksamhet rörande AIDS då kristna tidningar såsom Missionsbaneret, Hemmets vän, Stridsropet och Dagen vägrade att låta EKHO annonsera om sin jourtelefon.⁵³

AIDS-epidemin bland homosexuella beskrevs av flera företrädare för bland annat Svenska kyrkan som Guds straff till de homosexuella. Skolpräst Bengt Birgersson uttryckte att ”det finns en god sida av AIDS, om den drabbar homosexuella och fick dem att vända om”.⁵⁴ I detta ärende agerade EKHO genom att samla namnunderskrifter för att påvisa sitt motstånd mot liknande uttalanden. Birgersson hade tidigare florerat i ett sammanhang där läraren Folke Wedlin fick sparken från den kristna friskolan Vasaskolan i Göteborg på grund av att han var homosexuell. Biskopen i Göteborgs stift kommenterar händelsen genom att säga att han tyckte skolan handlat rätt men att han inte kunde uttala sig i det enskilda fallet.⁵⁵ Fallet togs 1988 upp i Göteborgs kyrkofullmäktige. De poängterade att kyrkans inställning att homosexuella borde välja celibatet ledde till att kärleken mellan två människor av samma kön redan var dömd på förhand innan den fått visa sina kvalitéer.⁵⁶

⁵⁰ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 18*, s. 14.

⁵¹ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 22*, s. 5.

⁵² Sandelin, Björn, *EKHO-bladet nr 22*, s. 4.

⁵³ Sandelin, Björn, *EKHO-bladet nr 22*, s. 4.

⁵⁴ Blomster, Börje, *EKHO-bladet nr 23*, s. 5.

⁵⁵ Blomster, Börje, *EKHO-bladet nr 23*, s. 4-7.

⁵⁶ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 25*, s. 20.

2.2.4 Inre verksamhet

EKHO hade som en stor del av sin verksamhet att verka för att homosexuella människor skulle finna en gemenskap där de kunde vara sig själva helt och fullt. EKHO konstaterade i början av 1980-talet att ensamheten bland homosexuella var stor i det svenska samhället. Man konstaterade också att ensamheten bland kristna homosexuella var ännu större. Grunden till ensamheten hävdades handla om att kristna homosexuella var rädda för att inte bli accepterade som de var. I kyrkor och samfund riskerade dessa människor att bli uteslutna om de var öppna med sin sexualitet. Resultatet av detta blev att dessa människor kände en enorm skam över sin homosexuella identitet. Grunden till denna skam låg ofta i att den homosexuella själv också skuldbelade sig och sina känslor.⁵⁷ Utifrån dessa fakta ville EKHO erbjuda gemenskap för dessa människor så att de kunde stärkas i sin identitet såsom homosexuella och kristna. Utifrån detta skulle man kunna anta att EKHO hade för avsikt att bilda en kyrka för homosexuella. Så var inte fallet och så har det aldrig varit genom historien. EKHO:s syfte var att stötta kristna homosexuella i deras egna kyrkor eller samfund, detta så att de kunde leva ett öppet liv som homosexuella och såsom fullvärdiga medlemmar av sina egen församlingar. Målet med EKHO:s verksamhet, som var inriktat på gemenskapsaktiviteter, var inte heller att ersätta den gemenskap som i bästa fall fanns i personens hemförsamling.⁵⁸ I EKHO:s början var medlemsantalet så lågt att föreningen kunde hålla gemenskapsaktiviteter i helgrupp. Allt eftersom föreningarna växte så växte också behovet av att ha kvar de mindre sammanhangen som många upplevt som väldigt fördjupande och positiva. Där utav växte metoden med smågrupper fram. En smågrupp var en grupp bestående av 5-10 människor som träffades i hemmet. Till att börja med var inte smågrupperna organiserade utan den naturliga gemenskapsformen för få människor att träffas i. EKHO-rörelsen växte och smågrupperna blev fler och fler i de större föreningarna. Smågrupperna var basen för samtalen, delandet av livserfarenheter och gemenskapen. EKHO Stockholms årsmöte 1983 beslutade att alla medlemmar skulle tillhöra en smågrupp.⁵⁹ 1984 förkastades metoden att delas in i smågrupper. Den till synes största anledningen till motståndet var att listor med namn och kontaktuppgifter skulle upprättas. Många vände sig emot detta och några lämnade föreningen. Här ses tydligt hur viktig anonymitet var, dock tros inte detta vara den enda anledning.⁶⁰ Vad den verkliga anledningen till att smågrupperna inte fungerade var oklart. Smågrupper hade tidigare fungerat mycket väl då det var viktigt att människor fick samtal i sammanhang där

⁵⁷ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 1*, s. 2-3.

⁵⁸ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 1*, s. 3.

⁵⁹ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 9*, s. 5.

⁶⁰ Sandelin, Björn, *EKHO-bladet nr 13*, s. 15.

alla kunde komma till tals.⁶¹ För de mindre EKHO-föreningarna hade smågrupperna varit den naturliga formen för att träffas.

För den gemenskapsverksamhet som funnits inom EKHO-rörelsen hade det varit ovärderligt att träffa andra homosexuella kristna. Dessa träffar kunde bestå i att bara ses hemma hos någon i föreningen två gånger i månaden för att fika och samtala om identitet, erfarenhet, kristen tro, bibelsyn och annat. En höjdpunkt i verksamhetsåret blev väldigt tidigt Frigörelsedagarna och senare Frigörelsenveckan i Stockholm som anordnades för första gången i augusti 1977.⁶² Dessa arrangerades av RFSL Stockholm och hade inspirerats av den amerikanska rörelsen kring Stonewall-revolten i New York 28 juni 1969.⁶³ Frigörelsedagarna blev Homosexuella frigörelseveckan och senare Stockholm Pride. 1980 fick EKHO Stockholm kontakt med Stockholms stift och Stockholms Storkyrkoförsamling, båda inom Svenska kyrkan. Kontakt med pastor primarius Ludvig Jönsson och stiftsadjunkt Lennart Koskinen⁶⁴ skapades och tillsammans med EKHO utarbetades den första Befrielsemässan i Storkyrkan i Stockholm under Frigörelseveckan som särskilt riktade sig till homosexuella.⁶⁵ Innan mässan inbjöds till panelsamtal om kristen tro och homosexualitet. Från och med 1983 leddes nattvardsgudstjänsten av Stockholms stifts biskop Lars Carlzon. Gudstjänsterna i samband med Befrielseveckan samlade så många som 1200-1300 deltagare. Citykyrkan och tidningen Dagens reaktioner lät inte vänta på sig i form av ”tvärsäkerhet, bristande kunskap, förtryck och kärlekslöshet som man knappt trodde var möjligt”. Många medlemmar i EKHO tog skada av dessa uttryck för ”prakthomofobi”.⁶⁶

I övrigt bestod programmet under Frigörelseveckan av föreläsningar och festligheter. 1980 höll EKHO en paneldebatt angående *De homosexuella och kyrkan* och höll fest för EKHO-medlemmarna. Självklart var höjdpunkten den ekumeniska nattvardsgudstjänst som hölls i Storkyrkan tillsammans med Stockholms stift.

Tidigt bedrev EKHO gemenskapsverksamhet som kunde ersätta de högtider som vanligen firades inom familjen. Här åsyftar jag verksamhet såsom julaftonsfirande, midsommarfirande osv. Anledningen till att sådan verksamhet efterfrågades var att många av EKHO:s

⁶¹ Mohr, Anna, *EKHO-bladet nr 20*, s. 10.

⁶² EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 1*, s. 3-4.

⁶³ Söderström, Göran, *Sympatiens hemlighetsfulla makt*, s. 669-670.

⁶⁴ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 4.

⁶⁵ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 1*, s. 6.

⁶⁶ Hagenberg, Olle, *EKHO-bladet nr 2*, s. 3.

medlemmar hade tvingats bort från sina biologiska familjerelationer av teologiska eller kulturella skäl.⁶⁷ EKHO-gemenskapen ersatte då till viss del dessa familjehögtider.

För EKHO-medlemmarna hade det, som jag skrivit om tidigare, varit viktigt att bibehålla kopplingen till sina egna församlingar. Därför samlades EKHO-medlemmar en gång i månaden för att gå i gudstjänst tillsammans i något samfund. Variationen var stor bland vilka församlingar som besöktes. I materialet ser vi exempel på en rad svenskkyrkliga församlingar men också församlingar i Missionsförbundet, Frälsningsarmén osv.⁶⁸

Lägerverksamhet och utflykter har varit och är en del av EKHO:s verksamhet. Under de första åren i föreningens liv ordnades ofta utflykter såsom endagsresor till olika kända och okända utflyktsmål men också mer organiserade resor utomlands, ofta tillsammans med RFSL. 1982 besöktes Helsingfors i Finland för att närvara under deras Frigörelsevecka.⁶⁹ Vad gäller lägerverksamhet hölls det första lägret för både kvinnor och män inom EKHO 1986. Lägerverksamheten gav chans att få umgås och på djupet samtala om situationen som man upplevde i att vara homosexuell och kristen. 1986 hölls lägret på Värmdö i närheten av Stockholm. Under lägret förekom allt från svamplockning till samtal med präst i smågrupper om hur det var att leva som homosexuell och kristen. EKHO har sedan fortsatt sin lägerverksamhet för vuxna men också för ungdomar.⁷⁰

2.2.5 Kaplangrupp

1980 beslutade EKHO:s styrelse att bilda EKHO:s första kaplangrupp. Gruppen träffades för första gången i början av 1981 och bestod av 11 präster och pastorer som var engagerade i EKHO och positivt inställda till homosexuella. Fördelningen mellan samfunden var att Svenska kyrkan hade 7 präster närvarande, Svenska Missionsförbundet med 2, Frälsningsarmén med 3 och Katolska kyrkan med 1 präst. EKHO förväntade sig också att gruppen skulle komma att utvidgas med pastorer från Baptistsamfundet och Pingstväckelsen. Kaplanernas uppgift var att medverka på föreningens gudstjänster, oftast vid dess stormöten, att inbjuda till kyrkogång i sina respektive hemkyrkor och att ge själavård till enskilda medlemmar. Utöver detta skulle kaplanerna leda bibelsamtal i EKHO:s regi. Enligt EKHO

⁶⁷ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 2*, s. 16 & *nr 6*, s. 15.

⁶⁸ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 2*, s. 16.

⁶⁹ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 6*, s. 14.

⁷⁰ Norberg, Katia, *EKHO-bladet nr 21*, s. 12-13.

var dess blotta existens gruppens största uppgift och syfte. Ordförande för EKHO:s första kaplangrupp var Marianne Sautermeister, präst i Svenska kyrkan.⁷¹

2.2.6 EKHO-bladet

EKHO:s föreningstidning EKHO-bladet utkom med sitt debutnummer den 24 augusti 1980 med EKHO Stockholm som dess utgivare.⁷² Från och med 1982 kom EKHO-bladet att vara enbart en medlemstidning. Tidigare hade EKHO-bladet spridits i en upplaga på 3000 exemplar både inom och utanför föreningen. EKHO-bladets innehåll var av högst varierande karaktär i allt från humoristiska seriestrippar, via faktabaserade artiklar kring ett relevant ämne till personliga berättelser och reflektioner kring att vara homosexuell och kristen. EKHO-bladet var på ett sätt hela EKHO-rörelsens tidning och samtidigt inte. Tidningen hade EKHO Stockholms ordförande som ansvarig utgivare och lade sin tungvikt på händelser som skedde inom EKHO Stockholm. Samtidigt lämnades en ansenlig del till övriga EKHO-föreningar att uppdatera läsarna om hur utvecklingen gick i övriga landet. I tidningen hittades också kontaktuppgifter till samtliga EKHO-föreningar. EKHO-bladet hade sällan något tema, dock har tidningen haft tema HIV och AIDS vid två tillfällen under sin utgivningshistoria, nämligen nr 22 från 1987 och nr 33 från 1991.⁷³ Utåtriktad information kom senare att spridas genom de så kallade *Småskrifterna*.⁷⁴

I EKHO-bladets 8:e nummer som utkom i december 1982 fördes debattartiklar fram som inkommit till redaktionen. Artiklarna besvarades av EKHO-folk och var ofta av negativ karaktär.⁷⁵

2.2.7 Informationsverksamhet

Redan från EKHO:s start hade organisationen bedrivit informationsverksamhet i både kyrkor och i samhället i stort. Gruppens medlemmar berättade vid dessa tillfällen mycket personliga berättelser om hur det var att vara kristen och homosexuell men också om den kristna gruppens verksamhet.⁷⁶ Informationsverksamheten tillhörde den del av EKHO som var utåtriktad. Redan i ett tidigt stadium hade EKHO funnits med och informerat om kristen tro och homosexualitet vid Svenska kyrkans pastoralinstitut i Lund och Uppsala.

⁷¹ Sautermeister, Marianne, *EKHO-bladet nr 3*, s. 4-5.

⁷² EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 1*.

⁷³ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 22 & nr 33*.

⁷⁴ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 5*, s. 2.

⁷⁵ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 8*.

⁷⁶ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 5.

1979 började EKHO berätta om sin verksamhet genom inslag i Stockholms Gayradio, som samma år hade startat sin verksamhet inom RFSL Stockholm.⁷⁷ Genom Björn-Åke Juteby, som var en av de som tidigt fanns med i redaktionen för EKHO-bladet, fanns i radion inslag som belyste kristna homosexuellas situation. Stockholms Gayradio hade som vision att försöka belysa allt som berörde de homosexuella i Sverige och att hjälpa dem att ”komma ut”. Då radiokanalen inte hade reklaminslag där EKHO kunde informera blev istället Juteby intervjuad om hur det var att vara homosexuell och kristen för att senare producerade egna inslag som berättade om EKHO. EKHO:s verksamhet var ett frekvent återkommande inslag i Gayradions sändningar.⁷⁸

2.2.8 Internationella kontakter/systemorganisationer

EKHO-rörelsen i Sverige har allt sedan sitt grundande haft kontakter med andra svenska och europeiska organisationer för homosexuella kristna. I Sverige har EKHO haft god kontakt med RFSL redan från att organisationens första förening bildades. Vad som kan sägas är att den första gruppen för kristna homosexuella, som vi har sett tidigare, var en del av RFSL Uppsala, eller UFH som då var namnet. Mycket av utbytet var av förklarliga skäl fokuserat på gemenskapsutbyte då många av de första EKHO-medlemmarna också var aktiva i RFSL.⁷⁹ I övrigt kan noteras att de grupperingar som uppkom i Sverige under 1970 och 1980-talet med fokus på homosexualitet och kristen tro inlemmats i EKHO:s organisation. Ett exempel har redan nämnts, UFH:s ”kristna gruppen”, men vi har också samtalsgruppen ”Kristen och homosexuell” som först var helt fristående till att bilda en egen EKHO-förening under namnet EKHO Syd. I Lund fanns 1977 en gruppering som kallade sig Veritas. Gruppen riktade sig till homosexuella katoliker. Jag har inom ramen för den här uppsatsen inte lyckats spåra någon mer information om denna grupp. Uppgifterna att den 1977 skulle ha funnits har jag hittat i EKHO:s medlemstidning som var daterad långt senare. Att gruppen existerat kan vi hålla för sanning men i vilken utsträckning den var en förening eller endast en gruppering låter jag vara osagt.⁸⁰

Vad gäller europeiska kontakter med andra föreningar och organisationer för kristna homosexuella låg fokus under de första 15 åren på Sveriges nordiska grannländer. I Norge hade vi Åpen Kirkegruppe och i Finland Arcus. Vad gäller Danmark så har jag i materialet inte funnit något som talar för någon kontakt.

⁷⁷ <http://www.gayradion.nu/>, Avläst: 2012-05-10.

⁷⁸ Juteby, Björn-Åke, *EKHO-bladet nr 2*, s. 13.

⁷⁹ Fagerberg, Holsten (red), *De homosexuella och kyrka*, s. 57-63.

⁸⁰ Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, s. 3.

Åpen Kirkegruppe for lesbiske og homofile grundades 1976, alltså samtidigt som den första EKHO-föreningen i Sverige, och bedrev i stort samma verksamhet som EKHO, men då i Norge. Samarbetet mellan Åpen Kirkegruppe och EKHO har genom historien bestått i utbyte av erfarenheter och att grupperna regelbundet besökt varandra för att umgås och lära av varandra.⁸¹ Kontakter med finska homosexuella har funnits sedan början av 1980-talet då EKHO besökt Helsingfors vid några tillfällen för att delta i deras Frigörelseveckor. Dock ska sägas att någon motsvarande EKHO-grupper inte funnits i Finland utan den kom till först 1997 genom att Arcus – ekumeniska gruppen regnbågen bildades.⁸²

EKHO-rörelsen var representerat i European Forum of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Christian Groups som var en gruppering av europeiska organisationer som jobbade med kristna homosexuellas berättiganden i kyrkor och samfund. EKHO:s representation skedde genom Riksförbundet som fanns med under namnet EKHO Sweden sedan 1990.⁸³ European Forum jobbade på europeisk nivå för likabehandling av HBTQ-personer i Europas kristna kyrkor och samfund. Organisationen hade kongress en gång om året där medlemsorganisationerna samlades för att arbeta tillsammans och för att skapa kontakter. EKHO hade tidigare deltagit under European forum men inte varit medlemsorganisation.⁸⁴

⁸¹ <http://ak.noop.no/om-oss/historie/> Avläst: 2012-05-11.

⁸² <http://www.arcusfinland.net/> Avläst: 2012-05-11.

⁸³ Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 31*, s. 10-11.

⁸⁴ EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 25*, s. 4.

3. EKHO:s påverkan på Svenska kyrkan

3.1 De homosexuella i församling. Dags att ompröva?

1973 utkom boken *De homosexuella i församlingen. Dags att ompröva?* med Eva Alexandersson som redaktör för att få till stånd att kyrkan omprövade sina värderingar kring homosexuella.⁸⁵ Eva Alexandersson var katolik och författare. I boken medverkade också Olle Björkström, informationssekreterare i RFSL, Sven-Erik Pernler, präst i Svenska kyrkan och Barbro Gustafsson. Gustafsson var vid den här tiden aktiv i den grupp inom RFSL som berörde homosexualitet och kristen tro. Senare kom Barbro Gustafsson att spela en central roll i Svenska kyrkans utredningar rörande homosexualitet men också som en av grundarna till EKHO Uppsala.⁸⁶

3.2 De homosexuella och kyrkan

1974 utkom *De homosexuella och kyrkan*. Båda dessa böcker hade Barbro Gustafsson som drivande kraft. *De homosexuella och kyrkan* var en utredning som Svenska kyrkans biskopsmöte formulerat uppdraget till våren 1972. Uppdraget gavs till docent Holsten Fagerberg, psykolog Bengt Haglund och överläkare Herman Hedqvist.⁸⁷ I uppdraget för att skriva boken fanns att redovisa Svenska kyrkans inställning till de homosexuella genom att lägga fram fakta om homosexualitet, att analysera de problem som kunde uppstå kring frågorna och att argumentera för specifika etiska ställningstaganden.⁸⁸ Resultatet av utredningen kom att bli en vändpunkt för Svenska kyrkan var gäller hanterandet av homosexuella. I utredningen målas bilden av homosexualitet upp med bred pensel i det att den belyste både medicinska och psykologiska aspekter samtidigt som den sakligt beskrev de homosexuellas situation och vilka konsekvenser det fått för den enskilde individen. Det som karakteriserar Fagerbergs utredning allra mest är talet om den genuina homosexualiteten. En term som innebar att man gjorde en uppdelning i genuin homosexualitet då man talar om trogna, tvåsamma förhållanden som är präglade av ömsesidig kärlek. Detta innebar att de icke genuint homosexuella blev motsatsen i att ägna sig åt kortvariga relationer där trohet och kärlek inte fanns som grund. 1974 när utredningen *De homosexuella och kyrkan* släpptes fanns inte EKHO som förening. Det som denna utredning gjorde var att öppna upp

⁸⁵ Alexandersson, Eva (red), *De homosexuella i församlingen*, s. 8-9.

⁸⁶ Alexandersson Eva (red), *De homosexuella i församlingen*, s. 60.

⁸⁷ Fagerberg, Holsten (red), *De homosexuella och kyrkan*, s. 5.

⁸⁸ Fagerberg, Holsten (red), *De homosexuella och kyrkan*, s. 5.

möjligheten för kristna homosexuella att faktiskt få möjlighet att leva öppet i Svenska kyrkan. Många av fördomarna kring homosexualitet började luckras upp. Som resurs i den här utredningen hade, som jag tidigare skrivit, Barbro Gustafsson funnits. Hon skrev ett kapitel som handlar om homosexuellas situation idag, både i Sverige och i övriga världen. Gustafsson var vid den här tiden aktiv i RFSL och hade där som uppgift att belysa frågor rörande homosexualitet och kristen tro.⁸⁹

3.3 En fråga om kärlek

1985 skickade dåvarande ärkebiskop Bertil Werkström ett remissvar på den statliga utredningen *Homosexuella i samhället*⁹⁰ där han påpekade att homosexuella människor, liksom heterosexuella människor inte skulle berövas sitt människovärde och inte heller behöva utstå diskriminering och förtryck på grund av detta. Den som var homosexuell skulle också kunna vara en fullvärdig medlem i både kyrkan och samhället. Ärkebiskopen klandrade inte den homosexuella för dennes identitet, dock låg det på den enskilde individen att ansvara för hur den kom till uttryck. Ärkebiskopen sade också att två människor av samma kön inte kunde leva i något som liknade det heterosexuella äktenskapet. Detta ledde således till att rekommendera homosexuella att leva i vänskap och celibat.⁹¹ Ärkebiskopen använde sig också av EKHO i sin argumentation emot att inlemma samkönade i äktenskapet och äktenskapsliknande former. Werkström hänvisade till EKHO:s yttrande där man skrev att äktenskapen var för all tid en given konstitution. Ärkebiskopen tog genom detta poänger genom att samtycka med organisationen för kristna homosexuella. Ärkebiskop Bertil Werkström värnade också rätten att utifrån teologiska slutsatser kunna tala negativt om homosexuella. Därför valde Werkström att ta avstånd från ändringar i regeringsformen.⁹² Dessa uttalanden fick konsekvensen att EKHO skickade ett brev till ärkebiskopen och begärde ett samtal.⁹³

Efter EKHO:s samtal med Svenska kyrkans Ärkebiskop Bertil Werkström angående ärkebiskopens remissvar på statens utredning om homosexuella⁹⁴ tillsattes 1986 en grupp som kom att kallas ”Kyrkan och de homosexuella” bestående av Gert Nilsson, Margaretha

⁸⁹ Fagerberg, Holsten (red), *De homosexuella och kyrkan*, kap 3.

⁹⁰ Statens utredningar, *SOU 1984:63*.

⁹¹ Svenska kyrkan, *Ärkebiskopens remissvar på SOU 1984:63*.

⁹² Svenska kyrkan, *Ärkebiskopens remissvar på SOU 1984:63*.

⁹³ Mohr, Anna, *EKHO-bladet nr 16*, s. 3-4.

⁹⁴ Mohr, Anna, *EKHO-bladet nr 20*, s. 11.

Svensson, Anders Roos, Eva Brunne, Anna Mohr och Sven-Olof Svensson.⁹⁵ Gruppens arbete resulterade i att den 1988 överlämnade en rapport med namnet *En fråga om kärlek – De homosexuella i Kyrkan*.⁹⁶ I detta arbete var Brunne, Mohr och Svensson officiella representanter för EKHO. Ärkebiskopen skrev i inledningen till boken att den tidigare boken *De homosexuella och kyrkan* betytt mycket för de homosexuella i Svenska kyrkan. Efter att ärkebiskopen skrivit sitt remissvar på den statliga utredningen *Homosexuella och samhället, SOU 1984:63* lät inte debatten vänta på sig. Bertil Werkström skrev att han fick kritik för att ha tagit ett steg tillbaka i hur Svenska kyrkan skulle hantera frågor rörande homosexuella och homosexualitet. I och med tillsättandet av den nya utredningen var förhoppningen att nya infallsvinklar skulle se dagens ljus och att ännu fler fördomar mot homosexuella skulle raderas.⁹⁷ EKHO:s roll i boken *En fråga om kärlek* var stor då EKHO-föreningarna i Sverige hade tre representanter i samtalsgruppen. Samtliga författare till boken stod bakom boken i sin helhet men svarade, av förklarliga skäl, endast för de delar som de själva hade författat. I boken fanns också ett kapitel som beskriver EKHO och dess verksamhet författat av Anna Mohr. *En fråga om kärlek* måste antas vara den utredning som under 70, 80 och 90-talet bäst ger bilden av hur de kristna homosexuella själva uppfattar situationen. Utgångspunkten för arbetet ses i utredningens titel *En fråga om kärlek* där homosexualitet talas om som ett yttryck för kärlek.

3.4 Kyrkan och homosexualiteten

På uppdrag av 1988 års Kyrkomöte beslutade Svenska kyrkans centralstyrelse 1989 att tillsätta en ny grupp som skulle arbeta med Svenska kyrkans förhållningssätt till homosexualiteten. Gruppen skulle ledas av Arne Th Söderström (ordförande) och övriga ledamöter var Eva Brunne, Bertil E Gärtner, Birgitta Hedenrud, Margarethe Isberg, Anna Mohr, Rolf Nordblom och Sven-Olof Svensson. Centralstyrelsen utökade gruppen ytterligare med Agne Nordlander och Gert Nilsson som dess sekreterare.⁹⁸ I september 1993 lämnade Nordblom sitt uppdrag och i mars 1994 frånträdde Eva Brunne, Anna Mohr och Sven-Olof Svensson, samtliga representanter för EKHO, sina uppdrag då oenigheten blev för stor i arbetsgruppen. I maj 1994 överlämnades utredningens mycket splittrade resultat till Centralstyrelsen undertecknat av Arne Th Söderström, Birgitta Hedenrud, Agne Nordlander, Bertil E Gärtner, Margarethe Isberg och Gert Nilsson. Utredningen innehöll fortfarande delar

⁹⁵ Nilsson, Gert (red), *En fråga om kärlek*, s. 9.

⁹⁶ Nilsson, Gert (red), *En fråga om kärlek*, s. 7.

⁹⁷ Nilsson, Gert (red), *En fråga om kärlek*, s. 9.

⁹⁸ Svenska kyrkans utredningar, *Kyrkan och homosexualiteten*, s. 3.

som skrivits av EKHO-representanterna.⁹⁹ Det som orsakade splittringen i arbetsgruppen var om kyrkan skulle acceptera homosexuell samlevnad eller inte. I grunden handlade problemet om att gruppens ledamöter inte delade syn på bibeln, skapelsen och kyrkans etik.¹⁰⁰ Att EKHO-representanternas bidrag fortfarande fanns med i den slutliga utredningen berodde på att gruppen ansett att de var värdefulla bidrag i debatten då de belyste frågan från ett inifrån perspektiv. Den del som var skriven av EKHO:s representanter hade inte diskuterats i hela gruppen utan endast av författarna. Detta på grund av att författarna ställde kravet att texten skulle publiceras i sin helhet, utan ändringar, om den överhuvudtaget skulle få finnas med i den slutliga utredningen. De i utredningen som kvarstod efter avhoppet ansåg också att denna text inte var något som en människa utanför homo-världen skulle kunnat författa.¹⁰¹

3.5 Homosexuella i kyrkan

Den 27 november 1997 skickade Riksförbundet EKHO:s förbundsordförande Tristan Truffe och förbundssekreterare Arne Petersson en skrivelse till Svenska kyrkans Centralstyrelse, Biskopsmöte, Utbildningsnämnd, Församlingsnämnd och Forskarråd. I sin skrivelse uttryckte författarna den nöd som kristna homosexuella och närstående till homosexuella upplevde. Efter att Sveriges Riksdag 1995 beslutade att sjösätta partnerskapslagen har samtalen inom Svenska kyrkan, enligt författarna, endast kretsat kring en eventuell välsignelseakt över ingånget partnerskap och om förbön för homosexuella. EKHO uttryckte sin oro för att fokuseringen på välsignelseakten skulle få konsekvensen att alla andra frågor som rörde homosexuella hamnade i skymundan. Skrivelsen visade på kristna homosexuella människors utanförskap i samhället, kyrkan och homovärlden. Utanförskapet, såsom kristen och homosexuell, gjorde att dessa människor inte kände sig hemma i någon kontext. I samhället hade homosexuella en ställning av att inte tillhöra den normerande heterosexuella majoriteten. I kyrkan fanns ett utanförskap då hon traditionellt sätt hade varit nedlåtande vad gäller homosexuella. I homovärlden bestod utanförskapet i att den ofta var fientligt inställt till kyrkan då den förtryckt homogruppen genom historien. Författarna beskrev också hur situationen försvårats då många homosexuella ofta haft en annan familjebild, dels på grund av att många brutit med sin familj. Detta kunde innebära att den närmaste familjen bestod av, framför allt, vänner. EKHO:s skrivelse tog också upp vikten av att föra fram homosexuella människor i Svenska kyrkans konfirmandarbete. Detta då konfirmandåldern var den ålder då

⁹⁹ Svenska kyrkans utredningar, *Kyrkan och homosexualiteten*, s. 3-4.

¹⁰⁰ Svenska kyrkans utredningar, *Kyrkan och homosexualiteten*, s. 3-4.

¹⁰¹ Svenska kyrkans utredningar, *Kyrkan och homosexualiteten* s. 3-4.

människor formades och utvecklade sin sexualitet och identitet. Man förde också fram vikten av utbildning av präster och diakoner. Själavården av homosexuella var ett stort område som borde skötas med försiktighet. Skrivelsen vittnade om människor som mådde väldigt dåligt och att dessa människor till och med hade suicidtankar. EKHO avslutade sin skrivelse med att poängtera den själavårdsmässiga nöd som fanns bland kristna homosexuella kvinnor och män och deras närstående. Förbundet vädjade till Svenska kyrkan att göra något åt sin oförmåga att möta denna nöd som enligt EKHO bestod i ett osynliggörande i konfirmandundervisning och i församlingslivet. Man pekade också på okunskapen i själavårdssituationer av homosexuella. Svenska kyrkan hade ett ansvar då hon traditionellt haft en negativ hållning mot homosexualitet. EKHO ville att Svenska kyrkan skulle arbeta aktivt med frågor rörande homosexuella.¹⁰² Som svar på Riks EKHO:s skrivelse gav Svenska kyrkans Centralstyrelse den 26 mars 1998 i uppdrag till Teologiska kommittén att fortsätta bearbetningen av frågor rörande homosexuella. I detta poängterade man vikten av att resultatet skulle innehålla två olika förhållningssätt till homosexualitet. Senare valde Teologiska kommittén att avstå från att göra en uppdelning utan försökte istället påvisa komplexiteten i frågan. Istället för att beskriva för- och motargument belade kommittén argumenteringen för de olika vägvalen som Svenska kyrkan kunde ta.¹⁰³ Dåvarande Ärkebiskop K G Hammer betonade vikten av samtal kring detta material. Tillsammans med Studieförbundet Sensus utarbetades en studiehandedning så att materialet skulle kunna fungera som samtalsmaterial i Svenska kyrkans församlingar. Studiehandedningen gick under namnet *Studiehandedning till dokumentet homosexuella i kyrkan* och var utarbetat av Gunilla Lindén och Magnus Sjögren.¹⁰⁴ Ärkebiskop Hammar betonade vikten av att tala ”med” varandra och inte ”om” varandra. EKHO ställde sig och sina medlemmar till förfogande i denna process såsom resurspersoner för samtalen.¹⁰⁵ *Homosexuella i kyrkan – Ett Svenska kyrkans samtalsdokument* överlämnades till 2002 års Kyrkomöte och Kyrkomötet beslutade att bifalla Kyrkostyrelsens skrivelse¹⁰⁶ och meddelade att man såg det som mycket positivt att samtal skulle komma igång i stift och församlingar. Man poängterade också vikten av att samtalen och reflektioner skulle få ta tid.¹⁰⁷

¹⁰² EKHO, *Skrivelse till Svenska kyrkan*, 1997-11-27: Diarienummer: 1997:667.

¹⁰³ Svenska kyrkan, *Homosexuella i kyrkan*, s. 8-9.

¹⁰⁴ Lindén, Gunilla, Sjögren, Magnus, *Studiehandedning till dokumentet homosexuella i kyrkan*.

¹⁰⁵ Svenska kyrkan, *Homosexuella i kyrkan*, s. 5.

¹⁰⁶ Svenska kyrkan, *Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5*.

¹⁰⁷ http://www.svenskakyrkan.se/tcrot/km2002/beslut/kyrkan_homosex.shtml#TopOfPage Avläst: 2012-05-07.

3.6 Kärlek, samlevnad och äktenskap

I september 2004 samlades präster, pastorer, teologer, professorer, läkare, ombudsmän och Riksförbundet EKHO:s ordförande till hearing om kärlek, samlevnad och äktenskap. I inledningen till samtalen citerade Carl Reinhold Bråkenhielm, som var Teologiska kommitténs ordförande, Ludvig Jönsson, tidigare domprost i Storkyrkan i Stockholm och en av EKHO:s första kaplaner. Jönsson hade vid ett tillfälle sagt att ”om vi i kyrkan äntligen kunde ge oss i kast med det som vi rimligen borde veta mest om: vad det egentligen är att älska, då skulle vi i ordets mest genuina mening bli bibeltrogna”.¹⁰⁸ Vid dessa samlingar skulle Teologiska kommitténs samtalsdokument *Homosexuella i kyrkan* diskuteras. Man tog också tillfället i akt att lyssna till samfundsledare från andra samfund än Svenska kyrkan, såsom Katolska kyrka, Serbisk ortodoxa kyrkan och Pingströrelsen i hur de såg på samlevnadsfrågorna.¹⁰⁹ EKHO representerades av sin förbundsordförande Arthur Thiry som började sitt anförande med att beklaga att Svenska kyrkan förbisett EKHO när inbjudningarna skulle sändas ut för denna hearing. Beslutet ändrades då det låg i uppdraget från Kyrkostyrelsen att EKHO skulle delta. Thiry förde fram vikten av att samtalet kring Svenska kyrkans samtalsdokument *Homosexuella i kyrkan* fortsatte i församlingarna. EKHO delade också med sig av erfarenheterna kring sitt projekt ”Normgivande mångfald” som drevs tillsammans med Församlingsförbundet, Försvarsmakten och Polisen. EKHO stod för inställningen att Svenska kyrkan skulle öppna upp för könsneutrala äktenskap och hoppades att debatten kring samlevnadsfrågorna skulle hållas på en anständig nivå. Arthur Thiry menade, utifrån erfarenhet, att förändringar i människors inställning till homosexualitet inte ändras genom teologiska debatter utan endast när frågan om homosexualitet började handla om reella människor av kött och blod.¹¹⁰ 2005 valde Svenska kyrkan att, efter den process som beskrivs ovan, utarbeta en ordning för kyrklig välsignelse över borgerligt ingånget partnerskap mellan två människor av samma kön.

3.7 Vigsel och äktenskap

Under Kyrkomötet 2009 behandlades frågan om Svenska kyrkan skulle öppna upp äktenskapet för att även inkludera par av samma kön. Frågan bereddes av Kyrkostyrelsen som överlämnade sitt förslag till Kyrkomötet. I sitt förslag föreslog man till Kyrkomötet att göra ändringar i Svenska kyrkans kyrkoordning och i Svenska kyrkans kyrkohandbok så att även

¹⁰⁸ *Kärlek, samlevnad och äktenskap*, s. 32.

¹⁰⁹ *Kärlek, samlevnad och äktenskap*, s. 15-16.

¹¹⁰ *Kärlek, samlevnad och äktenskap*, s. 258-266.

par av samma kön skulle kunna vigas till äktenskap enligt Svenska kyrkans ordning.¹¹¹ Den 22 oktober 2009 beslutade Kyrkomötet med stor majoritet att bifalla Kyrkostyrelsens förslag till ändringar för att inkludera samkönade par i äktenskapsbegreppet.¹¹² EKHO hade under 2008 och 2009 bedrivit projektet ”Let’s talk about love” för att belysa hbt- och jämställdhetsfrågor i kyrkovalet 2009 och under kyrkomötet samma år. Projektet bedrev opinionsbildning i frågan genom sociala medier, tidningar, radio och debatter. EKHO fanns också närvarande under båda kyrkomötets sessioner 2009. EKHO skrev i ett pressmeddelande att projektet ville visa för medlemmarna i Svenska kyrkan vilken ståndpunkt som de olika nomineringsgrupperna hade i hbt-frågor.¹¹³ När beslutet togs den 22 oktober 2009 skrev förbundet i ytterligare ett pressmeddelande att man var glad över beslutet och att det visade på att Svenska kyrkan var en öppen folkkyrka. Man betonade också att EKHO hade försökt att påverka Svenska kyrkan i dessa frågor sedan början av 80-talet och allt eftersom som har biskopar, präster, förtroendevalda och medlemmar anslutit till EKHO i kampen för hbt-personers rättigheter. Man hoppades nu att andra kyrkor skulle följa efter Svenska kyrkan och att beslutet skulle tas väl emot i Svenska kyrkans församlingar så att ingen enskild människa skulle komma till skada.¹¹⁴

3.8 HBT-utbildning

Till Svenska kyrkans Kyrkomöte 2009 inkom Irene Gustafsson och Paul Trossö (s) med en motion angående utbildning i HBT-frågor till Kyrkomötets ledamöter och att uppmuntra stiftet att hålla utbildningar i HBT-frågor.¹¹⁵ Motionen avslogs i sin helhet av Kyrkomötet.¹¹⁶ Till Kyrkomötet 2010 återkom motionen men denna gång med Karin Långström-Vinge (Fisk) som motionär. Motion föreslog denna gång fortbildning för Kyrkomötets ledamöter i sats 1 och att uppmuntra stiftet till HBT-utbildning för anställda, ideella och förtroendevalda i sats 2.¹¹⁷ Motionen avslogs i första satsen om utbildning för Kyrkomötet. Kyrkomötet biföll motionen i sats 2 om att uppmuntra stiftet att utbilda i HBT-frågor.¹¹⁸ Skillnaderna i innehåll mellan motionen 2009 och 2010 var näst intill obefintliga, dock fanns en liten skillnad. I Långström-Vinges motion föreslogs att det skulle *utredas* om Svenska kyrkan skulle hålla hbt-

¹¹¹ Svenska kyrkan, *Vigsel och äktenskap 2009*:6.

¹¹² Svenska kyrkan, *Kyrkomötesbeslut, 2009*, § 90.

¹¹³ EKHO, *Pressmeddelande från EKHO angående Let’s talk about love, 20090823*.

¹¹⁴ EKHO, *Pressmeddelande från EKHO angående äktenskapsbeslutet, 20091022*.

¹¹⁵ Svenska kyrkan, *Motion till Kyrkomötet, 2009:05 Utbildning i HBT-frågorna*.

¹¹⁶ Svenska kyrkan, *Kyrkomötesprotokoll, Kyrkomötet 2009*, § 154.

¹¹⁷ Svenska kyrkan, *Motion till Kyrkomötet, 2010:44 Utbildning i HBT-frågor*.

¹¹⁸ Svenska kyrkan, *Kyrkomötesprotokoll, Kyrkomötet 2010*, § 147.

utbildningar eller inte. Svenska kyrkans kyrkokansli kommer under hösten 2012 att hålla pilotutbildningar tillsammans med Sensus studieförbund och Riksförbundet EKHO.

4. EKHO:s påverkan på samhället

4.1 Homosexuella och samhället

I december 1977 överlämnade socialdepartementet uppdraget till utredarna som senare skulle resultera i *SOU 1984:63 Homosexuella och samhället*. Utredningen föranleddes av att det i Sveriges riksdag förekommit ett antal motioner angående homosexuellas situation i det svenska samhället. I direktiven fanns två huvudfrågor, var av den första innebar att föreslå lagändringar till riksdagen som skulle innebära att öppen och dold diskriminering av homosexuella skulle undanröjas. I det andra skulle utredningen visa på förslag som innebar att homosexuella, likt heterosexuella, skulle kunna ha rättigheter i samboskap. I utredningen behandlades också Svenska kyrkan och kristenhetens inställning till homosexualitet. Här konstaterade utredningen att det svenska samhället var djupt präglad av det senaste århundradets kristna syn på sexualitet i allmänhet och homosexualitet i synnerhet. Svenska kyrkan hade gjort framsteg sedan 50-talet och med den kyrkliga utredningen *De homosexuella och kyrkan* öppnades samtalet upp avsevärt i det att kyrkan började tala om genuin homosexualitet. Utredarna konstaterade också att samfundsledare i Sverige inte kunde blunda för utvecklingen som skedde vad gällde synen på sexualitet men sade också att det rådande var att homosexualitet var avvikande från skapelseordningen.¹¹⁹ När utredningen var klar 1984, efter mer än sex år, blev det dags att skicka ut den på remiss. Utredningen gick på remiss till 27 organ som av regeringen anmodades att lämna sitt yttrande i frågan, där ibland Ärkebiskopen. Ytterligare 45 organ lämnades möjlighet att yttra sig i ärendet, där ibland homosexuella organisationer såsom EKHO. EKHO-rörelsen i Sverige lämnade tillsammans ett yttrande på den statiga utredningen. EKHO ställde sig väldigt kritisk till många av utredningens förslag och också till dessa faktaåtergivning. Till att börja med ansåg EKHO att om målsättningen med utredningen skulle uppnås räckte det inte med utredningens förslag att genom lagändringar och information uppnå ett öppnare samhälle. EKHO hävdade också att utredningen hade missat väsentliga delar av forskningen kring homosexualitet. Vad gällde behandlandet av Svenska kyrkan gick EKHO till försvar och menade att utredningen gjort väldigt ytliga insikter om Svenska kyrkan och kristen tros inblandning i ämnet. Istället för att visa på den förändring som utredningen av Fagerberg från 1974 gett uttryck för. I remissyttrandet återfann vi ett antal tillfällen där EKHO hävdade att utredningen bestod av slutsatser som var dragna utifrån okunnighet, fördomar och diskriminering. Som exempel tog

¹¹⁹ Statens utredningar, *SOU 1984:63*, s. 57-59.

man adoption för två människor av samma kön där utredningen hävdade att något sådant saknade förankring i det allmänna rättsmedvetandet. EKHO underströk vidare skillnaden mellan ett religiöst/kyrkligt äktenskap och det civilrättsliga äktenskapet. Man påpekade att det vore av vikt att föredra ett äktenskapsliknande förhållande som stod för samma ekonomiska och sociala trygghet som det heterosexuella äktenskapet gjort. Här behövdes också arvslagstiften ses över för att kunna jämställa homosexuella par med heterosexuella vid någon av parternas bortgång. Mot slutet av sitt yttrande föreslog EKHO massiva ekonomiska anslag för att informationen skulle bli större kring dessa frågor men också till homosexuella organisationer för att de skulle kunna bedriva och utveckla sin verksamhet. Här lyftes också den homosexuella kulturen upp som ett exempel på hur förändringar kom till stånd i samhället. Avslutningsvis varnade EKHO för den okunskap, de fördomar och den diskriminering som remissvaren och yttrandena skulle komma att ge uttryck för. EKHO:s yttrande var undertecknat av Anna Mohr och hade stöd från samtliga EKHO-grupper i Sverige.¹²⁰

¹²⁰ EKHO, *EKHO:s remissyttrande på SOU 1984:63*.

5. Avslutning

5.1 Slutsats och diskussion

Jag har inom ramen för en magisteruppsats och utifrån det källmaterial som funnits att tillgå försökt att teckna EKHO:s historia och vilken roll föreningarna haft för Svenska kyrkans utveckling i HBT-frågor. Då mitt källmaterial i så stor utsträckning har bestått i medlemstidningar har detta inneburit att historien inte blivit heltäckande. Att teckna hela organisationens historia från början till slut är ett mycket större projekt vilket jag välkomnar varmt. Intervjuer skulle då behöva göras för att foga samman den information som går att finna i skrivet material. Utifrån det material som är tryckt får vi ändå en bra bild av hur den första tiden såg ut för kristna homosexuella, främst i Stockholm och Uppsala. Att mitt källmaterial består av medlemstidningar publicerade av EKHO själv gör att perspektivet blir inifrån föreningen vilket jag ser som en styrka i resultatet. Det blir i mångt och mycket EKHO:s historia berättad av de människor som fanns med vid föreningens bildande. Hade materialet varit av karaktären att det var skrivet av personer utanför organisationen hade risken varit överhängande att mycket av informationen inte vore tillförlitlig. Detta då informationen om föreningarnas verksamhet från den tidiga historien endast fanns inom organisationen själv.

Vad gäller framställningen ur ett kronologiskt och tematiskt perspektiv så har jag försökt göra en god mix av dessa två. Eftersom föreningarna inom EKHO har utvecklats parallellt så är det mycket svårt att få en kronologi som går fullt ihop. Den tematiska framställningen gör materialet lättöversiktligt men nackdelen är att historien inte blir en utan flera olika. Därför är framställningen tematisk men följer inom temat en kronologisk ordning.

EKHO:s verksamhet har förändrats genom historien genom att från början haft fokus på gemenskapsaktiviteter. Under 80-talet blev EKHO:s utåtriktade arbete än mer viktigt i att Svenska kyrkan jobbade flitigt inom området och att HIV/AIDS drabbade Sverige. Att informera om att vara kristen och homosexuell visade sig vara framgångsrikt då det var svårare att tala negativt om en homosexuell människa än om begreppet homosexualitet. Denna insikt har, enligt mig, först samtalen vidare från förnedrande anklagelser till att mötas med respekt.

Vad gäller EKHO:s betydelse för Svenska kyrkan tycker jag att materialet tydligt visar att EKHO-rörelsen i Sverige har haft en betydande del i utvecklingen och senare öppnandet av äktenskapsbegreppet för att även inkludera par av samma kön. Vi kan konstatera ett tidigt förtroende för EKHO från Svenska kyrkans håll och att förtroendet hållit hela vägen fram till nutid i det att Svenska kyrkan nu genomför utbildningssatsning i HBT-frågor tillsammans med EKHO. Vi ser också hur förtroendet och viljan att lyssna på EKHO-representanterna pendlar fram och tillbaks genom historien, precis som det gjort med inställningen till homosexuella. Vad bandet mellan Svenska kyrkan och EKHO har bestått i kan jag bara spekulera i men materialet visar på att många aktiva i Svenska kyrkan, framför allt präster har tidigt tagit ställning för kristna homosexuella och fört in dem i debatten. Bandet har också bestått av de präster som själva tillhört gruppen homosexuella. Jag tycker också vi kan se att EKHO-medlemmarnas öppenhet att vilja och våga berätta om sina egna liv har gjort att debatten många gånger har handlat om människorna som är homosexuella istället för på fenomenet homosexualitet. EKHO-representanternas deltagande i Svenska kyrkans utredningar har medfört att inifrånperspektivet varit tydligt representerat. I detta ser vi också ett stort mått av självsäkerhet från EKHO:s håll då man ansett sig själva som en viktig del i utvecklingen. Vi ser att EKHO inte varit intresserade av kompromisser utan har i de situationer då man inte kommit överens med övriga experter lämnat gruppen som exempelvis i utredningen *Kyrkan och homosexualiteten*.

EKHO har haft en god grogrund då föreningarna redan i slutet av 70-talet har funnits med vid Pastoralinstitutet för att informera blivande präster om EKHO och att vara kristen och homosexuell. EKHO har, enligt materialet, inte heller endast strukit Svenska kyrkan medhårs utan tidvis har EKHO varit hård och tydlig i sin kritik mot kyrkan. Ett framgångsrecept kan tyckas då kritiken vid flera tillfällen lett till att utvecklingen förts framåt. Dock är det spännande att se hur Svenska kyrkan förbisåg EKHO i början av 2000-talet när *Kärlek, samlevnad och äktenskap* skulle diskuteras. Om inte EKHO till slut blivit inbjudna skulle debatten ha förts utan perspektiv från kristna homosexuella.

I materialet är det också spännande att se vilken roll kvinnorna har haft i föreningen. Överlag har kvinnoantalet varit väldigt lågt men samtidigt har några av de ledande positionerna innehaft av kvinnor. Vi har sett att många av de som fört samtal har varit just kvinnor, här kan nämnas Barbro Gustafsson, Anna Mohr och Eva Brunne. Detta har inneburit att fokuseringen på homosexuella män vägts upp.

Vid de tillfällen då EKHO inte varit representerat har människor som är eller har varit medlemmar av föreningen ändå fört fram de kristna homosexuellas synpunkter. Detta får konsekvensen att Svenska kyrkan påverkas från insidan och inte bara utifrån.

Vi kan slutligen konstatera att allt sedan 1976 har EKHO varit en kraft att räkna med för Svenska kyrkan och att organisationen betytt mycket för utvecklingen inom Svenska kyrkan vad gäller homosexuella.

6. Litteraturförteckning

6.1 Tryckta källor

Alexandersson, Eva (red), *De homosexuella i församlingen – Dags att ompröva?*, Stockholm: AB Verbum, 1973

Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur, 2006

Blomster, Börje, Svensson, Gunnar, *När tystnaden blir människa*, Göteborg: EKHO Göteborg, 2002

Brunne, Eva (förord), *Ekho: Småskrifter, Till Guds avbild*, Stockholm: EKHO, 1986

Enstedt, Daniel, *Detta är min kropp – Kristen tro, sexualitet och samlevnad*, Göteborg: Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, 2011

Fagerberg, Holsten (red), *De homosexuella och kyrkan*, Stockholm: AB Verbum, 1974

Lindén, Gunilla, Sjögren, Magnus, *Studiehandledning till dokumentet Homosexuella i kyrkan*, Stockholm: Studieförbundet Sensus, 2003

Moxnes, Halvor, (Översätt: Ahlstrand Kajsa), *Ekho: Småskrifter, Till Guds avbild*, Stockholm: EKHO, 1986

Nilsson Gert (red), *En fråga om kärlek – Homosexuella i Kyrkan*, Stockholm: Verbum Förlag AB, 1988

Näs, Per Yngve, Hagenberg, Olle, Gottfridsson, Johannes, *Homosexualitet och Bibeln*. Stockholm: EKHO, 1985

Socialdepartementet, *Statens offentliga utredningar 1984:63 Homosexuella och samhället – Betänkande av utredningen om homosexuellas situation i samhället*, Stockholm: Liber Allmänna Förlaget, 1984

Svartvik, Jesper, *Bibeltolknings bakgator - Synen på judar, slavar och homosexuella i historia och nutid*, Stockholm: Verbum förlag, 2006

Svenska kyrkan, *Homosexuella i kyrkan – Ett Svenska kyrkans samtalsdokument*, Uppsala: Svenska kyrkans produktionsenhet, 2002

Svenska kyrkans biskopsmöte, *Ett brev i en folkets livsfråga - Till Svenska kyrkans präster från dess biskopar*, Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelses bokförlag, 1951

Svenska kyrkans centralstyrelse, *Svenska kyrkans utredningar 1994:8 Kyrkan och homosexualiteten – Rapport från en arbetsgrupp*, Stockholm: Svenska kyrkans Information, 1994

Svenska kyrkans teologiska kommitté, *Svenska kyrkans utredningar 2005:1 Kärlek, samlevnad och äktenskap – Rapport från en offentlig hearing den 6-9 september 2004*, Uppsala: Svenska kyrkan, 2005

Söderström, Göran., *Sympatiens hemlighetsfulla makt – Stockholms homosexuella 1860-1960: Bildandet av RFSL*, Stockholm: Stockholmia Förlag, 1999

Söderström, Göran., *Sympatiens hemlighetsfulla makt – Stockholms homosexuella 1860-1960: Föreningsliv*, Stockholm: Stockholmia Förlag, 1999

6.2 Dokument

EKHO Stockholm, *Årsmötesprotokoll för EKHO Stockholms årsmöte 1982*, 1982

EKHO Stockholm, *Stadgar för EKHO Stockholm 1982-03-26*, 1982

EKHO, *EKHO:s remissyttrande angående SOU 1984:63*, 1984

EKHO Stockholm, *Stadgar för EKHO Stockholm 1985*, 1985

EKHO, *Skrivelse till Svenska kyrkan 1997-11-27, Diarienummer: 1997:667*, 1997

EKHO, *Pressmeddelande från EKHO angående Let's talk about love 2009-08-23*, 2009

EKHO, *Pressmeddelande från EKHO angående äktenskapsbeslutet 2009-10-22*, 2009

EKHO, *Stadgar för Riks EKHO 2010*, 2010

Statens utredningar, *SOU 1984:63*, 1984

Svenska kyrkan, *Ärkebiskopens remissvar på SOU 1984:63*, 1984

Svenska kyrkan, *Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:5*, 2002

Svenska kyrkan, *Vigsel och äktenskap 2009:6*, 2009

Svenska kyrkan, *Kyrkomötesbeslut 2009 §90*, 2009

Svenska kyrkan, *Kyrkomötesprotokoll 2010 §14*, 2009

Svenska kyrkan, *Kyrkomötesprotokoll 2009 §154*, 2009

Svenska kyrkan, *Motion till Kyrkomötet 2009:05 Utbildning i HBT-frågorna*, 2009

Svenska kyrkan, *Motion till Kyrkomötet 2010:44 Utbildning i HBT-frågor*, 2010

6.3 Tidskrifter

Ahlberg, Erik, Tambour, Tage, *EKHO-bladet nr 15*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1984

Andersson, Nils-Erik., *EKHO-bladet nr 15*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1984

Blomster, Börje, *EKHO-bladet nr 4*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1981

Blomster, Börje, *EKHO-bladet nr 23*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1987

Carlsson, Gunnar, *EKHO-bladet nr 28*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1989

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 1*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1980

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 2*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1980

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 5*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1981

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 6*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1982

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 8*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1982

EKHO Stockholm, 1983, *EKHO-bladet nr 9*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1983

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 12*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1983

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 18*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 20*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 22*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1987

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 25*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1988

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 29*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1990

EKHO Stockholm, *EKHO-bladet nr 33*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1991

Gansten, Björn, Tambour Tage., *EKHO-bladet nr 9*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1983

Hagenberg, Olle, *EKHO-bladet nr 2*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1980

Juteby, Björn-Åke, *EKHO-bladet nr 2*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1980

Lucht, Erik, *EKHO-bladet nr 20*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

Mohr, Anna, *EKHO-bladet nr 16*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1985

Mohr, Anna, *EKHO-bladet nr 20*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

Norberg, Katia, *EKHO-bladet nr 21*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 20*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 26*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1988

Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 28*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1989

Näs, Per Yngve, *EKHO-bladet nr 31*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1990

Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 18*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

Pernetun, Tage, *EKHO-bladet nr 20*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1986

Peters, Almut, *EKHO-bladet nr 24*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1988

Sandelin, Björn, *EKHO-bladet nr 13*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1984

Sandelin, Björn, *EKHO-bladet nr 22*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1987

Sautermeister, Marianne, *EKHO-bladet nr 3*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1981

Svensson, Sven-Olof, *EKHO-bladet nr 28*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1989

Tambour, Tage, *EKHO-bladet nr 14*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1984

Widell, Per-Olov, *EKHO-bladet nr 2*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1980

Widell, Per-Olov., *EKHO-bladet nr 3*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1981

Öqvist, Christina, *EKHO-bladet nr 23*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1987

Öqvist, Christina, *EKHO-bladet nr 26*, Stockholm: EKHO Stockholm, 1988

6.4 Elektroniska källor

Arcus Finland, *ARCUS - Ekumeeninen sateenkaariryhmä*. Tillgänglig:
<http://www.arcusfinland.net/> (2012-05-11)

European Forum of LGBT Christian Groups, *About the European Forum*. Tillgänglig:
<http://www.euroforumlgbtchristians.eu/index.php/european-forum> (2012-05-11)

Stockholm Gayradio, *Stockholm Gayradio*. Tillgänglig: <http://www.gayradion.nu>. (2012-05-11)

Nationalencyklopedin, *Homosexualitet*, Tillgänglig:
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.se/lang/homosexualitet>, (2012-06-15)

Svenska kyrkans Kyrkomöte, *Kyrkan och homosexualiteten*. Tillgänglig:
http://www.svenskakyrkan.se/tcrot/km2002/beslut/kyrkan_homosex.shtml#TopOfPage
(2012-05-11)

Wiknes, Geir, *Åpen Kirkegruppe sin historie*. Tillgänglig: <http://ak.noop.no/om-oss/historie/>
(2012-05-11)